

LES VEUS OBLIDADES DEL PONT DE LA MAR BLAVA

*Una proposta educativa a través dels objectes del
Museu d'Arqueologia de Catalunya*

Treball final del Màster en Gestió del Patrimoni Cultural i
Museologia

B Universitat de Barcelona

Curs 2023 - 2024

Autora: Andrea Segura Bravo

Tutora: Tània Martínez Gil

AGRAÏMENTS

A la meva tutora, Dra. Tània Martínez, pel seu suport i la seva disponibilitat.

A la meva família, que sempre han estat quan més ho he necessitat.

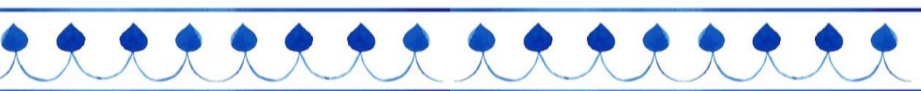
Al Joan, per la seva paciència, estima, motivació i el seu suport incondicional.

A Katia, per ensenyar-me que puc enfrontar-me a qualsevol lleó i convertir-los en gats.

ÍNDEX

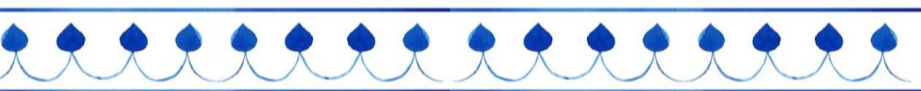
1. INTRODUCCIÓ	4
1.1 JUSTIFICACIÓ I MOTIVACIÓ	6
1.2 ESTRUCTURA DEL TREBALL	8
2. OBJECTIUS	10
2.1. OBJECTIUS GENERALS	11
2.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS	11
3. MARC TEÒRIC	12
3.1. INTRODUCCIÓ A LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE	13
3.1.1. ELS GRANS TEÒRICS DE LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE	15
3.2. MUSEUS I EDUCACIÓ	20
3.2.1. LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE EN L'ÀMBIT MUSEÍSTIC	21
3.2.2. ELS MUSEUS D'ARQUEOLOGIA I EL SEU ÚS DIDÀCTIC	27
3.3. ELS COL·LECTIUS INVISIBLES: UNA ASSIGNATURA PENDENT PER LA HISTÒRIA I ELS MUSEUS	31
4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ	37
4.1. ANÀLISI INTERN	38
4.1.1. LA INSTITUCIÓ MUSEÍSTICA	38
4.1.2. PROJECTE EDUCATIU	40
4.1.3. DAFO	52
4.2. ANÀLISI EXTERN	53
4.2.1. MUSEU ETNOGRÀFIC DE PAMPLONA.....	53
4.2.2. MÒMIES D'EGIPTE. REDESCOBRINT SIS VIDES....	56
4.2.3. MUSEU PARTICULAR	58
4.2.4. MUSEU DE LLEIDA, PROJECTE "IBERS I ROMANS"	61
5. PROPOSTA EDUCATIVA: LES VEUS OBLIDADES DEL PONT DE LA MAR BLAVA	63
5.1 JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA	64
5.2. PÚBLIC DESTINATARI I CONTEXT CURRICULAR	66
5.3 SELECCIÓ D'OBJECTES	72
5.4. GUIÓ NARRATIU DE L'ACTIVITAT	83
5.4.1. PRIMERA PART DE L'ACTIVITAT.....	84
5.4.2. PRIMER PERSONATGE: THESSALIA	86
5.4.3. SEGON PERSONATGE: DEMETRIUS.....	91
5.4.4. TERCER PERSONATGE: THEODOROS	96

5.4.5. QUART PERSONATGE: NIKIAS.....	102
5.4.6. CINQUÈ PERSONATGE: PHYTIA.....	107
5.4.7. SEGONA PART DE L'ACTIVITAT	113
5.5. DISSENY GENERAL DE LA PROPOSTA EDUCATIVA	119
5.6. AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT.....	124
5.7. PLA DE DIFUSIÓ	128
5.8. CRONOGRAMA	130
5.9. PRESSUPOST I PLA DE FINANÇAMENT.....	131
6. CONCLUSIONS	134
7. BIBLIOGRAFIA	137

1. INTRODUCCIÓ

La didàctica de l'objecte és una metodologia educativa que es basa en les teories ja iniciades per Maria Montessori i Ovide Decroly en referència als objectes; **els objectes són eines molt potents a l'hora d'educar**, ja que són **testimonis directes del passat** que ens permeten connectar amb els nostres avantpassats i generar una multitud de continguts entorn d'ell. Gràcies al vincle que es genera de manera directa entre l'usuari i l'objecte, es garanteix un **aprenentatge molt enriquidor, senzill i dinàmic**, potenciant positivament l'adquisició de coneixements per part de les conclusions del mateix alumnat.

Donat que els objectes no poden ensenyar per ells mateixos, aquests poden ser una font directa per a crear discursos totalment diferents dels que presenten les aules educatives en base a la història. D'aquesta manera, cal fer èmfasi a col·lectius que han estat silenciats o menys estudiats al llarg de la història. És a través d'aquesta premissa que **els objectes ens ajudaran a descobrir les**

identitats menys estudiades dels nostres avantpassats i fins ara invisibilitzades per les narratives oficials. Per aquest motiu s'ha dissenyat una proposta educativa amb col·laboració amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya dirigida al cicle d'educació primària.

La proposta, anomenada "**Les Veus Oblidades del Pont de la Mar Blava**", fa referència a tots aquells col·lectius menys estudiats de l'antiga Grècia. A través d'aquesta activitat, els alumnes hauran d'interactuar amb objectes de la col·lecció del Museu d'Arqueologia de Catalunya que pertanyen a cinc personatges diferents. Serà a través del vincle que es crea entre els objectes i l'alumnat que aquest aconseguirà adquirir uns coneixements enriquidors en relació a noves perspectives en l'àmbit d'història.

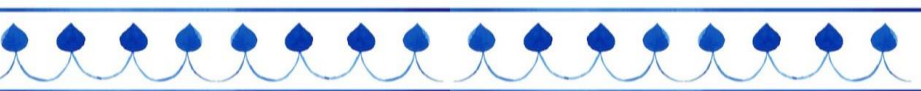
1.1 JUSTIFICACIÓ I MOTIVACIÓ

El següent treball sorgeix arran de la lectura d'una cita del didacte i museòleg Joan Santacana, qui menciona i afirma que els objectes ens parlen» (Santacana, 2012). Des d'aquest moment, vaig començar a preguntar-me si els museus, els grans contenidors d'objectes per excel·lència, farien un bon ús o una bona interpretació d'aquests objectes que posseeixen en les activitats educatives que ofereixen. És per aquest motiu que vaig decidir centrar-me en un museu d'arqueologia en concret per realitzar una proposta educativa que aportés alguna cosa diferent del que ja s'ha fet anteriorment. El fet d'escollir un museu d'arqueologia té un motiu; tot i que qualsevol objecte és una eina didàctica potent, els **objectes arqueològics** en concret posseeixen unes **qualitats didàctiques més fortes** que la resta d'objectes, ja que són restes del passat que ens vinculen directament amb aquest, són testimonis reals que van utilitzar els

nostres avantpassats i que, gràcies a la seva eternitat, podem desxifrar i conèixer qui som avui dia.

Per un tema de proximitat i accessibilitat, es va escollir el Museu d'Arqueologia de Catalunya, concretament l'equipament de Barcelona, ja que aquest té una àmplia col·lecció de restes arqueològiques dels primers humans a la prehistòria fins a l'edat medieval. Després de realitzar una exhaustiva recerca sobre l'oferta educativa que presenta la institució museística, em va sorgir la motivació de realitzar una proposta d'activitat relacionada amb la didàctica de l'objecte que combini un nou discurs que no ofereix el Museu d'Arqueologia de Catalunya; els col·lectius invisibles, aquells que romanen en l'ombra de la narració de la història a les aules educatives.

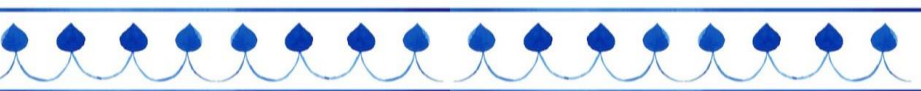
Així doncs, perquè l'activitat no recaigui en una simple oferta didàctica més, aquesta **pretén donar visibilitat a un col·lectiu invisible a través dels objectes de la**

col·lecció de la institució museística del MAC.¹ D'aquesta manera, s'introdueix en el discurs del museu un punt de vista més inclusiu que permet conèixer els nostres avantpassats.

A banda de la temàtica, doncs, el que diferencia la proposta d'activitat de la resta és la metodologia; és una activitat que s'ha de realitzar de manera virtual a l'aula i de manera física al museu. D'aquesta manera, es garanteix la col·laboració de les escoles amb el museu, vinculant-se de manera més directa amb el patrimoni arqueològic. Finalment, el recurs utilitzat és la didàctica de l'objecte, on s'ha realitzat una tria de deu objectes arqueològics que ens explicaran, per ells mateixos, de qui formaven part i com s'utilitzaven. D'aquesta manera, es situa l'objecte en el centre i, gràcies a la interacció d'aquest amb l'alumnat, es garantirà un aprenentatge senzill i enriquidor.

¹ MAC és l'abreviatura de Museu d'Arqueologia de Catalunya.

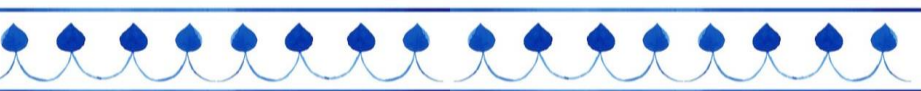
1.2 ESTRUCTURA DEL TREBALL

En primer lloc, el treball presenta una part de caràcter més teòric que engloba la didàctica de l'objecte; introducció a la didàctica de l'objecte i els principals teòrics que van introduir-la en l'àmbit educatiu. Tot seguit, és en aquesta mateixa part que es tractarà el gran tema de l'educació en àmbit museístic, però enfocat únicament dins dels museus, ja que la nostra proposta està dirigida al Museu d'Arqueologia de Catalunya i s'ha fet un estudi del qual s'ha fet en aquest mateix àmbit.

A la mateixa vegada, és en aquest apartat on tractarem els anomenats «col·lectius invisibles», aquells que han estat menys estudiats en l'àmbit històric, però que juguen un paper fonamental dins de la nostra història. Avui dia, tenim una història parcial sobre aquests i, és per aquest motiu, que és important incloure la multiperspectiva dins del museu, i amb ells, la visibilització dels diferents col·lectius.

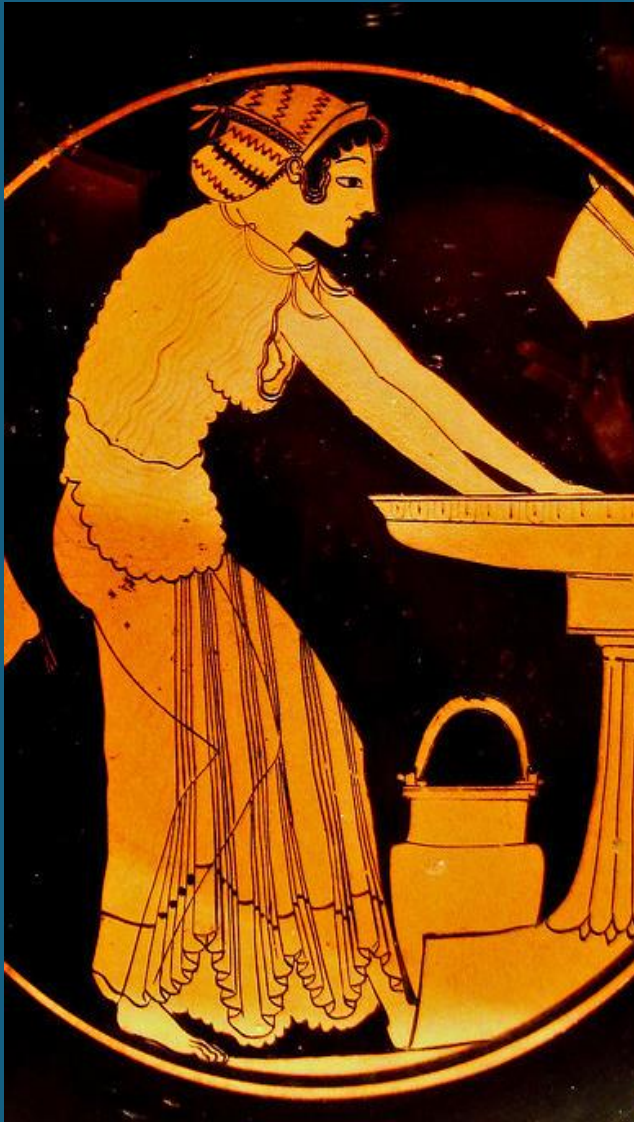
En segon lloc, es presentarà un estat de la qüestió intern i extern. Pel que fa a l'intern, es realitzarà un diagnòstic sobre el Museu d'Arqueologia de Catalunya i sobre el seu sistema educatiu; els tallers que realitzen, activitats didàctiques, maletes o contenidors didàctics, etc. A banda de fer una anàlisi escrita també s'utilitzarà l'eina del DAFO, ja que així podrem aconseguir un diagnòstic més clar i senzill. Tot seguit, i en referència a l'estat de la qüestió extern, és en aquest apartat que s'exposaran diferents referents que han estat models clars a l'hora de crear la nostra proposta educativa. Com podrem observar, són institucions que han fet servir com a recurs educatiu els objectes, situant-lo com a element central de l'activitat.

En tercer lloc, es presentarà una segona part més creativa, una proposta d'activitat educativa per al nivell Mitjà del Cicle d'Educació Primària en col·laboració amb el Museu d'Arqueologia de Catalunya. Després de presentar el tipus de públic al qual va dirigida aquesta

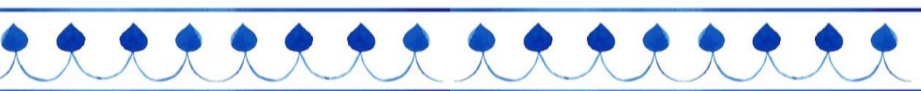

activitat, es presentarà la proposta educativa, la qual tracta sobre col·lectius que no han estat tractats a les narratives escolars. L'activitat presenta cinc personatges d'època grega de diferents gèneres i edats, així com també de diferents ocupacions. A cada personatge li corresponen cinc objectes, els quals hauran de ser repartits entre els alumnes per poder dur a terme l'anàlisi inductiu i l'observació. A través d'aquests objectes, doncs, l'alumnat podrà adquirir nous coneixements i noves mirades sobre la història.

Tot seguit, s'explicarà la metodologia de l'activitat i el disseny. Finalment, es presentaran les estratègies que s'han dut a terme; la selecció d'objectes, l'exploració de les narratives, el pla de difusió, les vies de finançament, el pressupost i el cronograma.

2. OBJECTIUS

En l'apartat dels objectius hi figuren dues tipologies; uns objectius de caràcter més **general** i uns altres de caràcter més **específic**. D'aquesta manera, es complementen uns amb els altres.

2.1. OBJECTIUS GENERALS

- Oferir una proposta educativa que fomenti l'ús d'objectes com a recurs principal i central per l'aprenentatge en les activitats didàctiques en àmbit museístic.
- Donar visibilitat a col·lectius que han estat oblidats o menys estudiats a les aules educatives.

2.2. OBJECTIUS ESPECÍFICS

- Crear una proposta educativa que permeti a l'alumnat desxifrar els col·lectius invisibles de la història mitjançant els objectes que els hi pertanyien.

- Potenciar les figures de personatges a través de l'anàlisi de fonts primàries per dotar d'una narrativa històrica més social.
- Difondre el patrimoni històric de manera adaptada a les necessitats de l'alumnat d'educació primària, tenint en compte el currículum escolar.
- Potenciar la tecnologia a través d'una proposta educativa híbrida que s'efectua tant al museu com a l'escola.

3. MARC TEÒRIC

3.1. INTRODUCCIÓ A LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE

La introducció d'objectes a les aules dels centres educatius és una tècnica pedagògica que varen iniciar alguns dels grans pedagogs del segle xx. Els objectes, que poden partir d'una gran varietat, actuen com a **eines visuals que ajuden a la comprensió de conceptes abstractes i complexos**. En aquesta introducció a la didàctica de l'objecte, doncs, explorarem la rellevància dels objectes en àmbit educatiu i museístic.

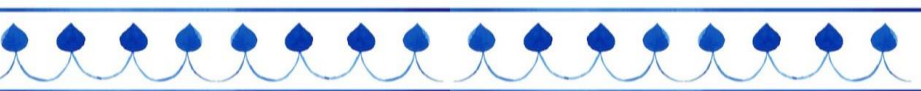
Tal i com destaquen Tània Martínez i Joan Santacana a l'any 2013, els objectes són suports de les abstraccions històriques i fonts de coneixement del passat. (Martínez i Santacana, 2013: 3). És partint d'aquesta premissa que podem observar l'important valor dels objectes i la gran funció didàctica que poden arribar a desenvolupar, ja

² Per entrar més en detall, Jan Amos Comenius va ser un teòleg, filòsof i pedagog del segle XVI nascut a la República Txeca. És conegut com “el pare

que són **grans eines per a transmetre coneixements del passat**. Per poder corroborar la seva gran capacitat didàctica, i sobretot, dins de l'àmbit museístic, ja que és sobre el qual es centra la investigació, cal fer un recorregut per la història de la didàctica i, en concret, de la didàctica de l'objecte. En aquest apartat, doncs establirem els orígens i les bases pedagògiques en les quals se sustenta aquesta disciplina.

Els inicis de la didàctica es remunten al segle XVI amb el pedagog **J.A. Comenius**², qui a la seva obra Didàctica Magna va establir els pilars de la disciplina formulant una breu definició molt clara i ben encertada: ; «la didàctica és l'artifici universal per ensenyar el màxim nombre de coses a qualsevol tipus de persones d'una forma eficaç i divertida» (Mallart, 2001: 5). És en aquesta mateixa obra que l'autor fa referència als objectes i a la gran capacitat que tenen per esdevenir instruments didàctics; «los

de la didàctica” gràcies a les seves grans obres, d'entre les quals destaca la *Didáctica Magna*, on va establir les bases i els orígens d'aquesta disciplina.

objetos eran un medio insustituible para acceder al conocimiento, pues a través de ellos se desarrollaba la vida sensorial, la memoria, el entendimiento y el juicio sobre las cosas». (De la Jara, 2015: 72).

Anys més tard, cap al 1658, Comenius escriu una altra obra que esdevindrà molt important per a l'estudi de la didàctica, *Orbis Pictus*. Tal com mencionen Joan Santacana i Nayra Llonch al *Manual del Objeto Didáctico*, es tracta d'una enciclopèdia visual en la qual els conceptes estan il·lustrats amb objectes. Fins ara, l'anomenat "pare de la didàctica", considerava que el coneixement era molt abstracte i que calia donar valor a les imatges i els objectes, fonamentals per ensenyar i adquirir coneixement. (Santacana i Llonch, 2012: 23). Els objectes, doncs, comencen a esdevenir grans eines potents dins del camp de l'educació.

No obstant això, no serà fins a finals del segle XIX i principis del XX que apareixen dos grans referents pedagògics per

posar de manifest el mètode d'ensenyament a través dels objectes; **Maria Montessori** i **Ovide Decroly**. D'aquesta manera, podrem veure formulades les bases teòriques que inicià Comenius en la seva època.

Abans d'entrar en detall en aquests mètodes didàctics més concrets, cal remarcar que la importància dels objectes també es veu reflectida en el psicoanalista **Sigmund Freud** a finals del segle XIX, ja que va ser un gran col·leccionista d'objectes, en concret, el seu despatx disposava de més de 3.000 peces; «[...] coleccionaba cacharros, antigüedades de todo tipo (griegas, romanas, egipcias, etc). Su consultorio estaba repleto de objetos antiguos, muebles de antaño e iconos primitivos». (Martínez & Santacana, 2013: 49). Freud afirmava que tots els objectes de la seva col·lecció servien per concertar idees volàtils o preservar-les de la seva desaparició. (Rudrich, 1999). En aquest sentit, **els objectes són recuperadors de la memòria**, ja que evocuen escenes o

moments del passat en concret pel fet que són testimonis d'aquest.

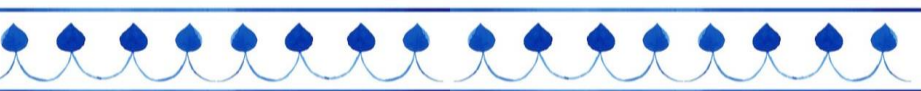
Seguint l'afirmació de Martínez i Santacana en referència a la memòria, i en concret a un dels dramaturgs alemanys més coneguts al llarg de la història, «Goethe sabia que la memoria es un conjunto de recuerdos que funcionan en la mente mediante capas, como los estratos de una excavación arqueológica, y cada estrato esta poblado de objetos» (Martínez i Santacana, 2013: 48). Són aquests objectes els que ens permeten recordar a la humanitat, a qui som avui en dia; si perdéssim la memòria i no haguessin els objectes com a recuperadors d'aquesta, ens sentiríem despersonalitzats i, en conseqüència, no sabríem qui som. En aquest sentit, **els objectes es relacionen de manera directa amb el concepte d'identitat**, del qual entrarem en més detall més endavant. (Martínez i Santacana, 2013: 48).

Imatge 1: Sigmund Freud rodejat d'objectes que col·leccionava. Font: Diari Pàgina 12.

3.1.1. ELS GRANS TEÒRICS DE LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE

Com hem comentat anteriorment, no és fins al segle xx que dues figures pedagògiques van teoritzar les bases de la didàctica que va plantejar Comenius. Per una banda, **Maria Montessori** va ser qui va establir les bases de la didàctica de l'objecte amb l'anomenada **escola nova**. Mentre que, per l'altra banda, **Ovide Decroly** estableix els

centres d'interès en relació amb la didàctica dels objectes.

En aquest apartat, doncs, ens endinsarem en els mètodes creats per aquests grans pedagogs que defensaven l'ensenyament a través dels objectes i que han esdevingut grans influències en el camp de l'educació fins al punt d'establir les bases de l'escola moderna.

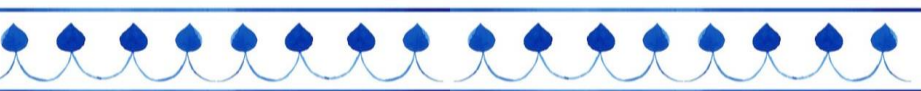
En primer lloc, **Maria Montessori**³ va ser una de les personalitats més rellevants del segle xx, una dona pionera en el camp de la pedagogia: «fue ella la primera que planteó el axioma de que “los objetos enseñan” [...] Para Montessori el uso de objetos no debía ser un simple accesorio para los educadores, sino que era un elemento central de su método». (Santacana i Llonch, 2012: 23).

³ 2 Maria Montessori (1870 – 1952) va néixer en una família catòlica a Ancona, el nord d'Itàlia. Tot i que va iniciar els seus estudis en enginyeria, va acabar decantant-se per la biologia i la medicina, graduant-se en la Universitat de Roma i convertint-se en la primera metgessa italiana. Més tard, va seguir amb els seus estudis i va

Aquest plantejament es va dur a terme gràcies a un moment personal en el qual Montessori va començar a treballar amb usuaris d'edat infantil que patien malalties mentals. Fou l'experiència la que la va portar a saber identificar quines eren les necessitats dels infants a l'hora d'adquirir nous coneixements. Des d'aquest moment, la pedagoga italiana va llençar la seva proposta educativa, la qual va coincidir amb el que a primera meitat del segle es va denominar com “escola nova”, un moviment que pretén combatre contra el mètode de l'escola tradicional.

D'aquesta manera, **el mètode Montessori està basat en l'experiència** i els **objectes són els quals es situen en el centre de l'activitat**, no són un simple element de decoració o suport per l'educador o educadora de

acabar llicenciant-se en antropologia i filosofia. A principis del segle xx, però, va començar a treballar amb infants que patien diverses malalties mentals i és aquí on llença un mètode educatiu basat en la experiència en el qual els objectes són al centre. (Santacana, Llonch, 2012: 24).

l'activitat. És a través dels objectes que els alumnes poden adquirir un bon aprenentatge, ja que és l'element central i amb el qual s'interactua. Tal com remarquen Martínez i Santacana, el mètode Montessori està recolzat en dos principis: l'aprenentatge gràcies a la interacció sensorial entre l'usuari i els objectes i l'ús d'objectes com a ajut per a conrear els sentits. (Martínez, Santacana, 2013: 1).

Gràcies a la interacció que es produeix entre l'objecte i l'infant es pot adquirir un aprenentatge lúdic. Per aquest motiu, són els objectes els qui ensenyen, no l'educador o l'educadora de l'activitat; degut a que l'infant és qui fa servir aquest objecte, passen a ser ell l'entitat activa de l'activitat, deixant enrere als educadors o educadores, els quals només exerciran el rol de guia.

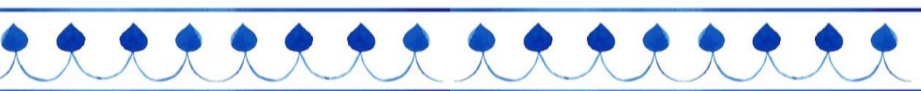
⁴ Ovide Decroly (1871 – 1932) va néixer en una família liberal d'investigadors a Ronse, un petit poble de Bèlgica. Després de diplomar-se en la Universitat de Brussel·les, es va especialitzar en

Imatge 2: Alumnes utilitzant el mètode Montessori al segle xx. Font: *International Montessori Institute Barcelona*.

En segon lloc, trobem el mètode d'**Ovide Decroly**⁴, un pedagog i psicòleg que també va renovar el món de la pedagogia durant el segle xx. Paral·lelament a Maria Montessori, Ovide Decroly **va desenvolupar el seu mètode en relació al que ell anomenava com “centres**

neurologia i psiquiatria. És des d'aquest moment que va començar a interessar-se per les malalties mentals i com aquestes afectaven a l'aprenentatge. (Santacana & Llonch, 2012: 25).

d'interès"; «concebia l'aprenentatge com un procés global, en el qual el nen no opera sempre amb una ment sintètica i no analítica, és a dir, percep un tot complet i no per parts o fragments de la realitat» (Martínez, Santacana, 2013: 1).

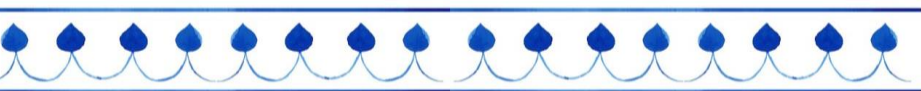
Per a poder entendre aquest concepte de millor manera, hem d'explicar els dos principis en els quals es sustenta Decroly: Per una banda, el **principi de globalitat** és allò que en una primera impressió es percep com a un tot, poc a poc, però, es va presentant allò per parts. Per exemple, si a un infant li presentem un elefant, aquest percebrà a l'elefant com a un tot i més tard, s'anirà fixant en les seves parts. Per altra banda, tenim el **principi d'interès**, el qual fa referència als punts d'interessos que té un infant en relació amb les seves necessitats. (Santacana, Llonch, 2012: 25).

Tal com mencionen Joan Santacana i Nayra Llonch, aquest fet va portar-li a la conclusió que hi ha tres tipus

d'exercicis fonamentals en l'àmbit de la didàctica; **observació, associació i expressió**. Els objectes són importants i fonamentals perquè segueixen aquest patró.

En una primera instància l'infant observa l'objecte en la seva totalitat, després intenta establir connexions i d'aquesta manera es creen les associacions. Finalment, allò que s'ha après s'ha d'expressar, ja que si no s'expressa no es pot concebre com aprenentatge. Els objectes, doncs, es converteixen en el material principal de l'infant, sent així l'element central de l'aprenentatge.

No obstant això, Decroly decretava que hi havia dos tipologies d'objectes; els que podia aportar el propi infant –fotografies, plantes, animals, etc– o aquells que formen part del material didàctic de jocs educatius o màquines. (Santacana, Llonch: 2012: 25). Tots aquests objectes poden arribar a ser els centres d'interès que tant esmentava el pedagog belga, ja que poden garantir un bon aprenentatge.

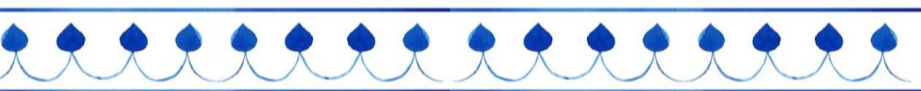

Després d'haver conegut els grans mètodes que varen revolucionar el món pedagògic durant el segle xx, cal fer un repàs en el nostre present per poder realitzar que es segueixen utilitzant aquest tipus de mètodes que, cada cop més, abandonen l'escola tradicional. Com afirmaven Tània Martínez i Joan Santacana, i recuperant la frase inicial de l'epígraf, «els objectes són suports de les abstraccions històriques i fonts de coneixement del passat» (Martínez, Santacana, 2013: 3).

Quan ens imaginem una etapa històrica, com per exemple el Renaixement, un concepte abstracte, la nostra imaginació recau en elements concrets; l'estàtua de David de Miquel Àngel, El Naixement de Venus de Boticelli, els mítics apunts de Leonardo da Vinci, edificis amb decoració clàssica, etc. **Per a poder visualitzar un concepte, la nostra ment ha de fer memòria i recordar els elements o objectes concrets que pertanyen a allò abstracte.**

Finalment, però no menys important, els objectes també tenen la funció de ser testimonis del passat, són una font primària per a poder identificar-lo i comprendre'l. Per exemple, si veiem un cotxe antic dels anys noranta, podem associar aquest amb el nostre present, ja que avui dia es segueixen utilitzant els cotxes. No obstant això, els cotxes de fa trenta anys són molt diferents estèticament als de la nostra actualitat.

En resum, el mateix objecte és qui ens dona la informació necessària del passat i ens fa adquirir uns coneixements que després visualitzarem quan estiguem recordant els anys noranta. Tornant a la cita d'unes línies més amunt, doncs, afirmem que els objectes són suports d'abstraccions del passat i fonts primàries de coneixement d'aquest.

3.2. MUSEUS I EDUCACIÓ

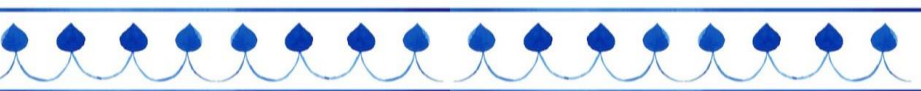
Els museus són **grans dipòsits d'objectes**, grans contenidors de materials que ens permeten viatjar directament al passat. Des del punt de vista educatiu, no podem negar que aquests espais juguen un paper fonamental en relació amb l'aprenentatge i l'adquisició de coneixement cap a la societat. Per aquest motiu, és gairebé essencial que tots els museus disposin d'un pla educatiu; aquest permet estructurar i organitzar les activitats educatives, garantint que els continguts es presentin de manera accessible i comprensible per a tots els públics i nivells escolars, des d'infantil fins als adults. No obstant això, no sempre s'ha donat valor als museus com a eina educativa.

Els museus han estat creats gràcies a col·leccions artístiques i històriques privades de governants, aristòcrates, mecenes o membres de l'alta burgesia. A finals del segle XIX, aquests espais van tenir un objectiu

inicial: «conservar y mostrar distintos objetos y obras que, ya sea por su rareza, valor o significado, poseían cierto sentido para una determinada Sociedad y una determinada cultura» (Serrat, 2005: 104).

És per aquest motiu que, això va suposar que, durant un llarg període de temps, els museus només eren aparadors estètics que pertanyien als membres de l'alta burgesia. D'aquesta manera, també podem afirmar que eren espais elitistes, ja que es negava l'accés als grups minoritaris, impedit que aquests poguessin nodrir-se de les grans col·leccions.

No és fins després de gairebé deu segles que, en les últimes dècades del segle XX, canvia el panorama museològic i es planteja una **nova perspectiva** en relació a la funció educativa del museu, més enllà de la que s'havia plantejat anteriorment, d'estètica i d'oci. Finalment, és a **inicis del segle XXI** que **els museus es revolucionen a favor de la funció didàctica**; «los museos

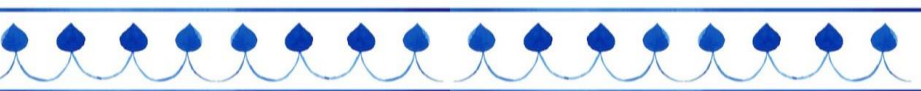
se revelan como auténticos centros de aprendizaje, lugares donde los visitantes pueden vivir multitud de experiencias a partir de las cuales adquirir y construir conocimiento» (Serrat, 2005: 105).

En aquest sentit, avui dia ja no es pot debatre sobre la funció educativa dels museus, ja que és un espai d'aprenentatge innat on els visitants poden adquirir una infinitat de coneixements.

3.2.1. LA DIDÀCTICA DE L'OBJECTE EN L'ÀMBIT MUSEÍSTIC

Reprement la primera línia de l'apartat anterior, els museus són grans contenidors d'objectes que ens permeten connectar directament amb el nostre passat. És per aquest motiu que, concordant amb Joan Santacana i Nayra Llonch, podem partir de **cinc premisses** per tal d'arribar a una didàctica de l'objecte en àmbit museístic;

1. **Tots els museus serveixen per finalitats didàctiques**, no hi ha museus bons ni museus dolents. El museu té una capacitat innata per educar.
2. Els museus **poden ser instruments didàctics al marge de que la seva museografia sigui més o menys didàctica**. És a dir, , l'objecte per si mateix ja pot garantir una finalitat didàctica, no cal posseir una exuberant museografia per a que aquesta esdevingui.
3. S'ha de plantejar que **els objectes del museu poden tenir sempre una funció didàctica inicial o final**. En el primer cas, aquesta funció pot desencadenar un tema d'interès o debat gràcies al plantejament de preguntes. En el segon cas, però, la funció final fa referència a una mena de resum o síntesi d'allò planejat.
4. La didàctica de l'objecte utilitza un **instrument metodològic hipotètic – deductiu**, però les

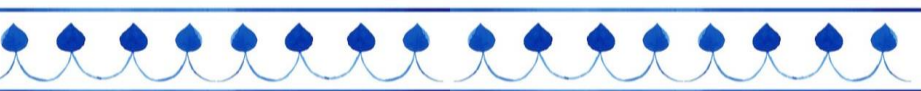

activitats **no han de recaure a ell**. L'aprenentatge és a través de l'objecte.

5. L'ús didàctic dels objectes exposats en els museus pressuposa sempre un **cert grau d'interactivitat**. En efecte, la interactivitat és molt atractiva dins de l'àmbit museístic, ja que permet crear una connexió entre el museu i el visitant. Els objectes, doncs, són elements interactius.

Un cop establertes les premisses sobre les quals es sustenta la didàctica de l'objecte en àmbit museístic i com aquesta pot esdevenir molt positiva a l'hora d'educar, cal entrar en detall a la tipologia d'objectes que podem trobar en un museu. Tot i que podem trobar objectes de tota mena, és interessant la perspectiva que exposen Joan Santacana i Nayra Llonch, ja que desglossen un total de cinc tipologies diferents d'objectes que podem trobar en el museu i, a la vegada, ens argumenten el seu potencial didàctic:

1. **Objectes lítics:** Pedres, restes de construccions, restes de monuments de diferents èpoques, làpides, restes de molins, llindars de portes, arcs artístics, restes arqueològiques provinents de les excavacions, etc.
2. **Objectes artístics:** Pintures i escultures provinents de grans col·leccions artístiques privades o de diversos edificis religiosos.
3. **Eines de treball:** Eines agrícoles –arades, falçs, cabassos, carros, etc.– degut a la transformació de les societats rurals a industrials.
4. **Objectes d'administració municipal:** Símbols que pertanyien a l'autoritat de l'estat, així com insígnies, armes, monedes, banderes, etc.
5. **Maquinària:** Objectes de la societat industrial de gran format, així com telers, automòbils, maquinàries de fàbriques, motors, etc.

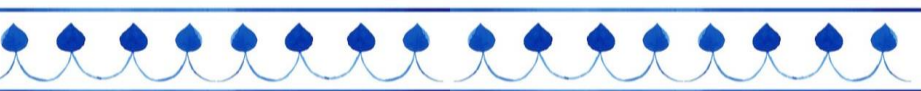

Seguint la classificació de Santacana i Llonch, aquests objectes són els que podem trobar a l'interior del museu. Tots ells són testimonis directes que esdevenen imprescindibles per a construir i conèixer el passat. **Només amb la simple acció de donar a conèixer aquest passat, s'està efectuant una funció educativa cap al visitant**, ja que aquest està sent ensenyat a través dels objectes que disposa el museu. Escola i museu, doncs, van molt lligats de la mà; «El museòleg i els docents saben que quan les fonts primàries de la Història són objectes, són aquests mitjans que ens ajuden a construir imatges concretes i fidels del passat» (Martínez, Santacana, 2013: 7).

Els objectes esdevenen imprescindibles a l'hora d'ensenyar; «l'ús d'objectes sempre sol ser una experiència de primera mà i comporta una certa investigació. L'ús d'objectes fomenta l'observació, la comparació, la deducció i altres habilitats relacionades amb l'objecte que s'analitza» (Martínez, Santacana, 2013: 7).

Agafant l'afirmació següent: «els objectes tenen un poder de fascinació que no tenen els textos» (Santacana, Martínez, 2013: 8), podem afirmar que els objectes adquireixen un valor important en les primeres etapes escolars, infantil, primària i secundària, ja que és molt més entenedor i senzill aprendre de manera visual. La observació d'aquest objecte, doncs, esdevé la acció principal que ha de realitzar l'estudiant. Tot seguit, pot aplicar mètodes com la deducció, l'assimilació, la comparació o l'anàlisi per tal d'esbrinar o entendre l'objecte que està al seu davant.

Dins de la didàctica de l'objecte és molt freqüent l'ús de la **metodologia deductiva i analítica a través de preguntes**. Un objecte diu moltes coses per si mateix, però és l'alumne el que haurà de realitzar unes preguntes concretes per tal d'aconseguir extreure unes conclusions. En aquest punt, és important remarcar l'ús de l'objecte com a una eina de coneixement i no com a una joguina. (Santacana, Martínez, 2013: 7). Per què? La didàctica de

l'objecte no pot recaure en un simple joc d'intentar esbrinar l'objecte i la seva funció, sinó que ha de ser un mètode didàctic enfocat exclusivament en l'objecte com a una font primària de coneixement.

És clar que no podem negar que els estudiants passin una bona estona aprenent perquè precisament la didàctica de l'objecte es caracteritza per ser una metodologia dinàmica, però no podem deixar de banda l'enfoc de l'ús de l'objecte com a font de coneixement.

Algunes de les premisses de les quals pot partir l'alumne a l'hora d'identificar un objecte poden ser les següents;

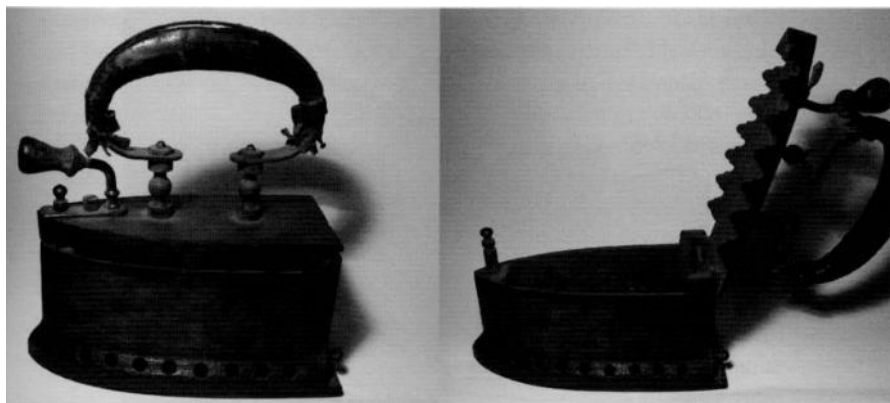
Què pot ser aquest objecte? De quina edat pot ser? Com sabem de quina edat és? De quins materials està fet? Per a què s'utilitzava? Qui el podia utilitzar? En l'actualitat tenim algun objecte que s'assembli a aquest? Segueix existint aquest objecte o ha desaparegut? (Santacana, Martínez, 2013: 7). Aquestes són algunes de les qüestions que més poden ajudar a l'alumnat a identificar l'objecte

que es trobi al davant. Serà a partir d'aquestes, doncs, que podran anar de conceptes més generals a conceptes més particulars, adquirint així nous coneixements.

Per tal posar a prova aquesta metodologia, Joan Santacana exposa un exemple molt entenedor; una planxa de carbó de principis de segle XIX. És a través d'aquesta que podem parlar d'una gran quantitat de coneixement; el món de la higiene, el món de la moda en relació al rentat i planxat de la roba, la industrialització, el vapor, etc.

Si observem la imatge, podem observar que l'objecte s'assembla molt a un que utilitzem de manera quotidiana, anant d'això més general, com ho és el fet de planxar la roba, podem arribar a parlar de les mesures higièniques que van iniciar-se a finals del segle XVIII, quan es va començar a utilitzar sabó com a mesura d'higiene corporal; sabó i aigua per a dutxar-se i sabó i aigua per

rentar la roba en el conegut safareig públic, un lloc social on normalment les dones de l'època anaven a rentar la roba. Gràcies a aquests nous hàbits higiènics, doncs, es va donar una disminució de la mortalitat i un augment de la natalitat. (Santacana, Llonch, 2012: 42).

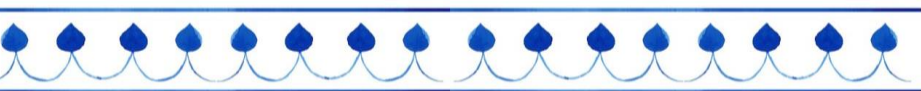
Imatge 3: Planxa de carbó de principis del segle XIX. Font: Santacana, J. i Llonch, N. (2012). *Manual de didàctica del objecte en el museu*. Asturias: Editorial Trea. Pàg. 41.

Tot i que es pot generar un discurs molt més ampli i detallat sobre l'objecte presentat, fins ara hem pogut observar que a través de l'objecte es poden parlar sobre molts temes des de diferents perspectives. En definitiva,

tornem a afirmar que els objectes són eines educatives molt potents.

Els objectes són **elements de referència per a la ment humana**. Com mencionen Joan Santacana i Nayra Llonch, existeixen els anomenats inclusors de la ment; «conceptos que ya existen en la estructura cognitiva de las personas y que les permiten aprender nueva información. Cuando aprendemos algo de manera significativa, los inclusores de nuestra mente nos sirven de enlace entre lo que sabíamos y el nuevo concepto, incorporándolo en la mente, al tiempo que se modifica el concepto antiguo». (Santacana i Llonch, 2012: 28).

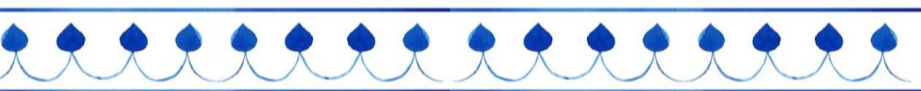
D'aquesta manera, la ment està formada com si aquesta fos una mena de xarxa per la qual es van sumant diferents conceptes a mesura que aquests es van aprenent. **Quants més objectes i elements de referència tingui, més fàcil serà d'aprendre** nous conceptes i connectar-los entre ells.

Arribats en aquest punt, sabem certament que els objectes per si mateixos ens poden ensenyar una infinitat de continguts. Ara bé, si apliquem una bona didàctica al seu voltant, es pot aconseguir un aprenentatge favorable i senzill. Joan Santacana i Nayra Llonch posen de manifest diversos **arguments a favor d'ensenyar a través dels objectes** que ens ajuden a crear una cloenda en aquest apartat:

- Els objectes són elements concrets que **es poden observar des de tots els angles possibles**. La presència d'un objecte permet expressar-se millor, és a dir, gràcies a que es pot crear una ampla visió de l'objecte, aquest permet fixar una imatge a un concepte.
- **Atrau l'atenció de l'alumnat amb més facilitat**. És un fet indiscutible que els objectes són atractius per a tots els éssers humans. És molt més fàcil atraure l'atenció d'un alumne amb un objecte que amb una font escrita.

- La didàctica de l'objecte utilitza el mètode hipotètic – deductiu, el qual permet anar **d'allò més general a allò particular**.
- L'objecte actua com a **recurs de la imaginació**. És molt més fàcil imaginar continguts a través d'un objecte perquè permet crear imatges i potenciar la imaginació de l'alumnat.
- Els **inclusors de la ment** juguen un paper fonamental en la didàctica de l'objecte, ja que permet al professorat crear conceptes nous i afegir-los a la ment, creant una mena de xarxa de conceptes. A més, els objectes actuen com a un suport de la memòria, ajudant que els conceptes puguin ser recordats fàcilment.
- Els objectes són **elements reals**, els quals ens permeten obtenir un coneixement més o menys acurat sobre diferents èpoques. Són elements reals que han perdurat en el temps i que formen part del nostre passat i present, de la nostra història.

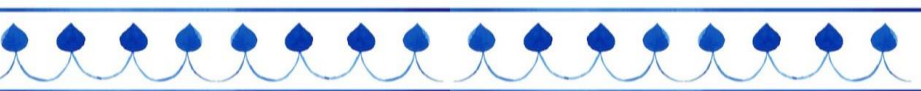
En definitiva, la didàctica de l'objecte és una metodologia educativa eficaç que pot ser aplicada fàcilment en àmbit museístic, ja que gràcies a que aquest és un contenidor d'objectes, es poden crear diverses activitats dinàmiques entorn aquests. Com argumenten Tapia i Arias, «debemos tener en cuenta que una enseñanza memorística no es el método idóneo. Romper con él significa que el alumnado afronte un análisis, crítica y reflexión sobre los contenidos a impartir, y construyan nuevo conocimiento a través de las fuentes de información» (Tapia i Arias, 2021: 45).

És per aquest motiu que dins del món educatiu, cal trobar noves formes que s'allunyin d'una escola tradicional enfocada en l'aprenentatge mitjançant la memorització de continguts. La didàctica de l'objecte enriqueix el procés d'aprenentatge mitjançant els objectes, els quals faciliten la comprensió i retenció de continguts i conceptes que s'aniran sumant a la ment de l'alumnat.

3.2.2. ELS MUSEUS D'ARQUEOLOGIA I EL SEU ÚS DIDÀCTIC

Els **museus d'arqueologia** són institucions dedicades a la preservació, investigació i exhibició d'objectes del passat que ens permeten entendre i conèixer el passat i la nostra història, així com les cultures antigues i l'evolució de la humanitat. Aquests museus posseeixen grans col·leccions d'objectes que funcionen com a font primària i directa amb el passat, són connexions entre la història i el visitant. És a través d'aquests objectes que es troben als museus d'arqueologia que es pot aplicar una bona didàctica de l'objecte, garantint així un aprenentatge de coneixements de manera comprensible, dinàmica i accessible.

Des d'una perspectiva antropològica, es considera que el patrimoni està format per objectes que perduren en el temps; «estos objetos son los vehículos de una serie de significados, y tienen una carga simbólica que se adopta según la percepción de receptores, los encargados de

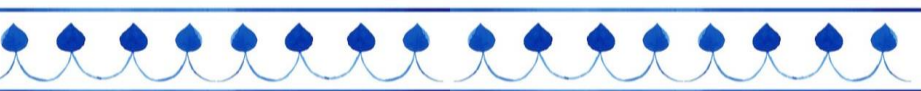
patrimonialitzarlos y, por lo tanto, convertirlos en heredables» (González, 2007: 3). Els objectes són testimonis reals del passat que han perdurat en el temps i que ens permeten comprendre la història dels nostres avantpassats i, en conseqüència, de la nostra història. Així doncs, **els humans som hereus dels objectes** que van formar part d'aquest passat.

Cada ésser humà, doncs, pot decidir si heretar o no aquest patrimoni en funció a conservar-lo i transmetre'l a les generacions futures; «el patrimonio es el resto material de un pasado, el anclaje de la memoria, aquello que aún es visible de un mundo que se ha convertido en invisible. Por ese motivo, su pérdida es irreparable para los herederos y para la humanidad en general» (González, 2007: 3).

Els objectes arqueològics són «una mediació cap al passat possibilitant un diàleg –no exempt de problemàtica– amb altres cultures i altres èpoques.

L'objecte arqueològic té un potencial immens: es tracta de “trossos autèntics del món”». (Adzerias i Morelló, 2002: 94). Així doncs, són una porta cap al passat, evidències reals de com vivien els nostres avantpassats, «transmiten de manera directa las noticias y las sensaciones que provienen de un tiempo anterior, son la manera de mantener el contacto, porque mientras el tiempo pasa, el espacio se rellena de objetos, y así se convierte en una evidencia, una prueba» (González, 2007: 4).

Havent observat els objectes arqueològics des d'una perspectiva antropològica, ara cal fer un anàlisi i conèixer el camp en el qual investigarem la nostra proposta; els museus arqueològics de Catalunya i la seva funció didàctica. Tal com mencionen Adzerias i Morelló, els museus d'arqueologia han experimentat una profunda renovació durant els darrers anys que els ha dut a assumir un dinamisme a l'hora de posar en marxa una de les seves funcions bàsiques; facilitar el gaudi i

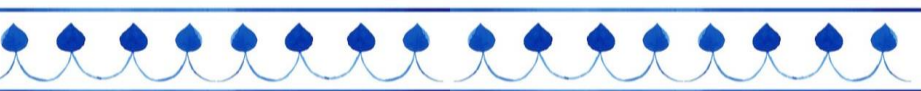
l'enteniment de les seves grans col·leccions d'objectes arqueològics. (Adzaerias i Morelló, 2002: 93).

És en els anys seixanta que es va dur a terme una profunda renovació pedagògica de manera global en àmbit educatiu, ja que va fer complir les demandes que feia temps que eren reclamades per alguns docents que realitzaven visites guiades als centres.

Des dels museus, van donar resposta a aquestes demandes, incorporant noves estratègies i recursos educatius per fer més comprensible el patrimoni; «van començar les visites guiades des dels museus acompanyades sovint de dossiers, fitxes i materials per al mestre i els alumnes, amb la voluntat de fer més comprensibles les col·leccions». (Adzaerias i Morelló, 2002: 92). Aquest punt d'inflexió posa de manifest les principals funcions d'un museu; **difondre el patrimoni i fer-lo més intel·ligible** als visitants.

Respecte als museus d'arqueologia a Catalunya, i en concret a Barcelona, aquests també varen patir la remodelació pedagògica i és per aquest motiu que es van prendre iniciatives didàctiques en torn del patrimoni arqueològic. Segons Adzaerias i Morelló, els **recursos** que actualment fan servir els museus d'arqueologia es poden dividir en **dos grans grups** diferenciats: els **recursos metodològics expositius** i els **recursos metodològics interactius**. Pel que fa al primer aquest fa referència a les visites guiades; és un recorregut estructurat pel museu liderat per un educador o educadora, la qual proporciona informació detallada i inèdita sobre l'exposició.

Pel que fa al segon grup, aquest fa referència a totes aquelles estratègies que impliquen interacció amb els visitants; simulacions –en àmbit arqueològic parlem d'excavacions–, ús d'objectes com a fonts primàries, jocs, narracions, teatre, recursos audiovisuals o visuals –maquetes, vídeos, fotografies, etc.–, llenguatges

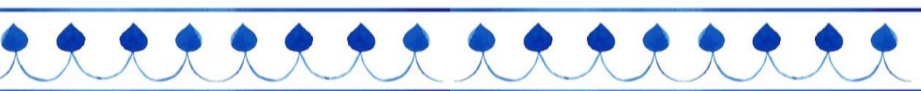

expressius –tallers de pintura, de plàstica i d'escultura– o resolució d'enigmes. (Adzerias i Morelló, 2002: 97).

Aquest últim grup és en el qual es potència la participació i la interactivitat de l'alumnat en el museu, ja que pot aprendre d'una manera més dinàmica i senzilla. L'aprenentatge mitjançant recursos interactius pot resultar més eficaç que no pas una visita guiada, ja que en aquesta l'alumnat és el que escolta mentre que una figura educadora els hi explica uns continguts concrets. Un cop finalitzi la visita, és possible que aquests continguts apresos s'esvaeixin.

En canvi, per tot l'exposat en els subapartats procedents, els objectes arqueològics ajuden a crear una imatge que s'associa a un concepte en concret, formant així una xarxa de conceptes en la ment a través d'objectes. En conclusió, es crea una connexió entre l'objecte i l'estudiant que no és pas possible en una visita guiada, es

promou la interactivitat, la qual fa que sigui un aprenentatge més dinàmic i comprensible.

3.3. ELS COL·LECTIUS INVISIBLES: UNA ASSIGNATURA PENDENT PER LA HISTÒRIA I ELS MUSEUS

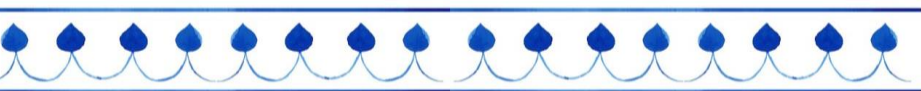
La **història** és una **matèria educativa que permet a l'alumnat comprendre els esdeveniments del passat i la seva rellevància i influència en el present**. És a través de metodologies i recursos didàctics que es busca proporcionar una comprensió crítica i contextualitzada dels fets històrics, fomentant el pensament crític i analític a l'hora d'interpretar fonts primàries i establir-ne connexions entre el passat i l'actualitat. Tot i així, és important observar quines problemàtiques ens podem trobar davant d'aquesta matèria i com podem afrontar-les.

Tal com argumenten els historiadors Sebastián Molina i Jorge Ortuño a l'any 2022, el **relat històric que s'ensenya actualment a les aules és lineal i reduccionista**; «se transmiten las narrativas maestras, relatos encaminados a

exaltar una “biografía nacional” existencialista en la que se enaltecen ciertos acontecimientos, personajes y colectivos, y se excluyen sistemáticamente otros» (Molina, Ortuño, 2022).

Tot seguit, també podem trobar arguments que concorden amb aquests dos autors; «la historia escolar sigue centrada, de manera mayoritaria, en los procesos políticos nacionales, y reproduciendo saberes androcéntricos y eurocéntricos en los que se excluyen a la mayoría de protagonistas» (Massip, Castellví i Pagès, 2020: 176). A més, com afegeixen els historiadors Laura Arias i Alejandro Egea:

Las políticas de memoria histórica o las propuestas para trabajarla en las aulas casi siempre se han asociado a periodos conflictivos de la historia reciente. Episodios como guerras, conflictos armados, exterminios, etc., centran los estudios que existen sobre memoria histórica (Sabido et al. 2022; Sáez-Rosenkranz y Prats Cuevas, 2020). Sin embargo, los olvidados de la historia van más allá del pasado reciente y aparecen en cualquier territorio. ¿A quiénes nos referimos? En todos los países de Europa existen narrativas nacionales dominantes. (Arias, Egea, 2023).

Enllaçant tots els arguments, podem deduir que la narració de la història a les aules educatives ha estat centrada **únicament en conflictes bèl·lics i personatges masculins**, sobre tot en líders que han estat capaços de governar sobre un territori definit. Així doncs, **s'han silenciat i deixat enrere importants col·lectius que han format part de la nostra història**. Ara bé, quins són els principals **col·lectius invisibles**⁵? Tal com argumenten Arias i Egea, els col·lectius principals que han estat absents en la història són **dones, nens, minories ètniques i emigrants**; «estos son normalmente relegados en un segundo plano cuando se trata de recrear lo acontecido en el pasado» (Arias, Egea, 2023).

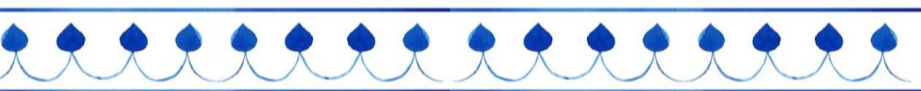
Per a poder incloure nous discursos i canviar aquesta perspectiva, cal realitzar una **modificació en les continguts** escollits a les aules d'història. És cert que el manteniment de les narratives lineals recau en els

continguts que han estat escollits pel sistema educatiu; és molt difícil resumir milers d'anys d'història en un temps limitat com ho és un any escolar a través de poques classes magistrals. (Molina, Otuño, 2022). No obstant això, s'ha de poder modificar aquesta selecció de continguts amb una perspectiva moderna i inclusiva, ja que es pot ensenyar els mateixos continguts, però des de perspectives diferents i significatives per la societat actual.

En efecte, en la nostra actualitat posseïm d'uns valors ètics diferents als del segle XIX, la societat va canviant i avançant, i també ho han de fer els discursos històrics a les aules d'història, donant veu a col·lectius que han estat silenciats.

Tal com argumenten Laura Arias Ferrer i Alejandro Egea Vivancos a l'any 2023, la integració d'aquests col·lectius

⁵ D'ara en endavant, aquests col·lectius menys estudiats a nivell escolar i en el relat històric es denominaran "col·lectius invisibles."

és necessària perquè formen part de la nostra història i ens ajuden a saber qui som avui dia. Aquest fet és important en la construcció d'una ciutadania crítica, informada i coneixedora del seu passat, ja que només es pot adquirir un pensament crític mitjançant el coneixement de diverses perspectives històriques. (Arias, Egea, 2023).

A més, en concordança amb diversos autors, «la inclusión de agentes colectivos en estas narrativas históricas puede arrojar luz sobre historias ocultas sobre género, edad, etnia y sexualidad» (Arnáiz – Sánchez et al., 2021). Per tant, si afegim noves perspectives, podrem anar descobrint històries de personatges que han estat silenciats a l'hora de narrar la història.

Així com podem canviar les perspectives a l'aula, també les podem canviar a nivell educatiu dins del museu. Com ja hem comentat anteriorment, és al museu on trobem objectes que formen part de la nostra història i que

agafen el rol principal de testimonis directes del passat. És a través d'aquests artefactes que també es poden canviar les perspectives, ja que hi ha **objectes que han format part de la vida d'aquests col·lectius invisibles**; «al explorar estos objetos y Fuentes, el espectador podrá descubrir la forma de vida cotidiana de las gentes que poblaron el continente a lo largo de la historia, y la importancia y relevancia de las personas “sin voz” que han conformado (y conforman) el mosaico europeo» (Arias, Egea, 2023). En definitiva, podem utilitzar els objectes museístics per a adquirir coneixements d'aquells col·lectius que han estat menys estudiats o, directament, invisibilitzats.

A nivell internacional, existeixen diversos projectes que ajuden a donar rellevància a aquests col·lectius invisibles, intentant canviar la perspectiva històrica, incloent-los i integrant-los en ella. **LETHE: (e-) learning the invisible history of Europe through material culture** és un projecte europeu que sorgeix amb la voluntat de donar veu al

paper tant important que han tingut els col·lectius tradicionalment invisibles al llarg de la història europea actual.

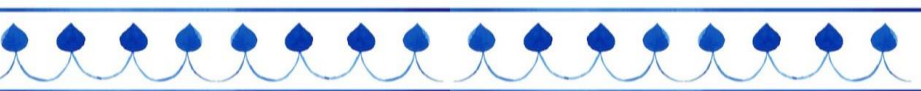

Imatge 4: Logo del projecte LETHE. Font: Pàgina web de LETHE.

Aquesta iniciativa està formada per membres que formen part del món pedagògic i històric que, mentre

exercien en el món de la docència, van arribar a unes conclusions que la història no és inclusiva, ja que s'oblidava de mencionar tots aquells col·lectius invisibles que han format part de la història; dones, nens, nenes, emigrants, ètnies, grups minoritaris, etc. Així doncs, tenen com a **objectiu principal desenvolupar diverses eines útils per a l'aprenentatge** dels estudiants en termes relacionats amb la inclusió social, **partint d'aquelles cultures o grups que han estat silenciats** a l'hora d'explicar la història. A la vegada, estableixen recursos per a que el docent pugui impartir aquests continguts.

Ara bé, què significa Lethe? La paraula Lethe prové de la mitologia grega, concretament de Leteu, la nimfa de l'oblit i el riu de l'oblit d'Hades. Així doncs, és una metàfora per a referir-nos a tots aquelles col·lectius invisibles; «Esto bien puede servir como metáfora de la humanidad, que ha bebido del río Leteo y se ha olvidado de su propio pasado, rico y diverso. Para combatir ese olvido, esa falta de memoria nació el proyecto Erasmus+

LETHE: (e-)learning the invisible history of Europe through material culture» (Arias, Egea, 2023). És per aquest motiu, doncs, que s'intenta recuperar la memòria de la història a partir de les històries d'aquests col·lectius.

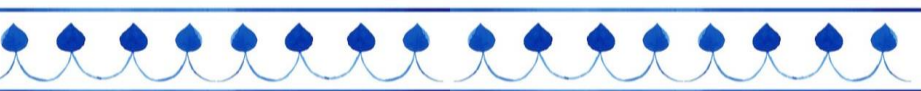
Algunes de les iniciatives realitzades pel projecte Lethe són les següents:

1. **LETHE, Mapa d'històries ocultes:** En aquest cas s'utilitzarà una plataforma virtual, on estaran projectades diverses històries amb els seus respectius objectes, ja que seran aquests els que permetran una connexió i un apropament entre l'estudiant i els diversos col·lectius. «El objeto se erige en este mapa como el elemento de motivación que invita a acercarse y analizar el caso que introduce y que, además, nos ofrece indicios que nos permite ir descubriendo progresivamente y con la ayuda de otras fuentes, las historias concretas de los casos seleccionados». (Arias, Egea, 2023). Tal i com argumenten els autors, un dels principals objectius d'aquest projecte

interactiu, és que es generi una motivació al alumnat per a la cerca de la inclusió.

2. **LETHE, La veu sòlida dels europeus sense veu.** És a partir d'audiovisuals i objectes de diverses temàtiques que els alumnes s'aproparan a la realitat de la història; «las temáticas y casos concretos de análisis tratan de mostrar las interconexiones culturales que a lo largo del tiempo y del espacio se produjeron en el territorio que actualmente es Europa», fent èmfasi als col·lectius invisibilitzats. (Arias, Egea, 2023).

3. **LETHE, Manual per a docents:** També hi ha un apartat dirigit als docents que s'interessin en posar en pràctica aquestes estratègies inclusives a l'aula. Tal com argumenten els autors, s'ha d'ensenyar als docents a incorporar recursos que permetin crear noves perspectives històriques més obertes; «Introducir al docente en aprendizajes basados en la investigación, como es el aprendizaje basado en objetos, así como en

estrategias para incentivar el pensamiento crítico y creativo será el objetivo de este manual» (Arias, Egea, 2023).

Tot i que és un projecte que segueix en una constant avaluació, es pot remarcar que ja s'han trobat els principals resultats favorables a l'hora d'incorporar aquests recursos a l'aula de les escoles. D'aquesta manera, és un projecte molt positiu que tracta de reconèixer els col·lectius invisibles i el seu paper fonamental en la nostra història; «Se busca reconocer el trasfondo multicultural y diverso de la historia europea y contribuir a la creación de aulas inclusivas mediante el uso de enfoques interculturales». (Arias, Egea, 2023).

En definitiva, és interessant comprovar que comencen a crear-se projectes que fan referència a la inclusió històrica, ja que com hem comentat anteriorment, s'ha de treballar des d'una nova perspectiva més integradora

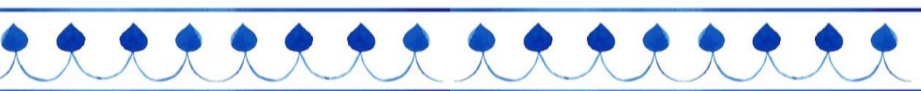
i proporcionant una història real on tothom hi sigui representat.

Per últim, hi ha una infinitat de recursos que ens permeten incloure aquestes perspectives, però hem de destacar els objectes, ja que són una eina didàctica molt potent que ens permet conèixer aquests col·lectius invisibles, establint així nous coneixements i noves connexions amb el nostre present.

**Museu d'Arqueologia
de Catalunya**

4. ESTAT DE LA QÜESTIÓ

En aquest apartat es realitzarà una anàlisi del Museu d'Arqueologia de Catalunya per tal d'aconseguir extreure un diagnòstic sobre aquesta en relació amb l'equipament de Barcelona i al seu projecte educatiu. Per aquest motiu, **l'anàlisi intern** de la institució estarà dividit en dues parts; en la primera, s'entrarà a detall sobre què és la institució i quin programa educatiu oferta per a nivell de primària. En la segona part, però, s'utilitzarà l'eina **DAFO** per tal de veure les debilitats, amenaces, fortaleses i oportunitats del museu en relació a les activitats educatives.

Un cop finalitzat l'anàlisi intern, es passarà a realitzar un extern a través de l'eina de **benchmarking**, coneguda també com un anàlisi de referents, els quals han servit com a model a l'hora de crear la nostra proposta educativa per al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

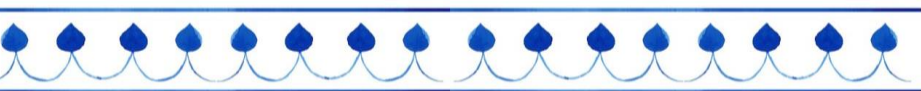
⁶ Cal remarcar que, tot i abordar cinc grans equipaments museístics, el treball es centrarà en el Museu d'Arqueologia de Catalunya amb seu a Barcelona.

4.1. ANÀLISI INTERN

4.1.1. LA INSTITUCIÓ MUSEÍSTICA

El Museu d'Arqueologia de Catalunya és una institució que conté, exposa i conserva la **col·lecció arqueològica més important de Catalunya**. Per a poder abordar la gran quantitat d'objectes arqueològics, la institució està dividida en cinc equipaments museístics repartits per tota de la comunitat autònoma; el MAC amb la seu central a Barcelona⁶, el Museu d'arqueologia de Catalunya a Girona, la ciutat grecoromana d'Empúries, la ciutadella ibèrica d'Ullastret, el castell i conjunt arqueològic d'Olèrdola. A més, la institució gestiona també el centre d'Arqueologia Subaquàtica de Catalunya, els Dipòsits Nacionals d'Arqueologia i el Centre de recerca "Ibèria Graeca".⁷

⁷ Aquesta informació ha estat extreta del portal d'Internet del Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Els precedents d'aquesta gran institució en xarxa es remunten a finals del segle XIX i principis del XX. Les actuals peces arqueològiques provenen d'antigues institucions barcelonines, en concret de dues principals; l'antic Museu Lapidari d'Antiguitats –instal·lat l'any 1840 a l'antic convent de Sant Joan de Jerusalem– i el Museu Provincial d'Antiguitats de Barcelona, fundat l'any 1879 amb seu a la Capella Reial de Santa Àgata, al nucli urbà de Barcelona. Posteriorment, es van afegir les col·leccions de diverses institucions municipals com el Museu Municipal d'Arqueologia de Barcelona (1891 – 1902), el Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic (1902 – 1915) i el Museu d'Art i Arqueologia (1915 – 1932). (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024).

En aquest punt, cal remarcar un fet històric que va donar pas al coneixement d'una de les joies de la província de Girona, el descobriment i l'excavació del jaciment grecoromà d'Empúries l'any 1908 per Puig i Cadafalch i Gaudí. Aquest últim, doncs, va sumar-se dins de la

institució del Museu Arqueològic de Catalunya, juntament amb les col·leccions que provenien del Museu Provincial i d'Antiguitats de Girona. Amb aquesta gran xarxa museística expandida per tota Catalunya, doncs, es dona pas a la institució que coneixem avui dia com Museu Arqueològic de Catalunya, un dels museus més importants de tota la comunitat autònoma i amb la seu central a Barcelona.

En referència a la seu, aquesta es troba a l'**antic Palau d'Arts Gràfiques de Barcelona**, ubicat al **Parc de Montjuïc**, concretament al Passeig de Santa Madrona, 39 – 41. És l'any 1932 que la Generalitat va fundar el Museu d'Arqueologia de Catalunya amb Pere Bosch Gimpera al capdavant com a director. No obstant això, després de la Guerra Civil hi ha un canvi de gestió interna, ja que l'any 1939 aquesta va passar a mans de la Diputació de Barcelona. Tot i així, és finalment l'any 1995 que la **Diputació** torna el càrrec de gestió a la Generalitat de

Catalunya fins a l'actualitat. (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024).

Imatge 5: Edifici del Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona.
Font: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

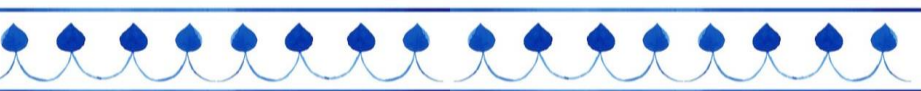
4.1.2. PROJECTE EDUCATIU

Sota l'eslògan «**l'arqueologia ens ensenya, ens inspira i ens emociona**», el Museu d'Arqueologia de Catalunya disposa d'un programa educatiu amb diverses propostes que complementa i afavoreix l'aprenentatge dels seus

usuaris. Tal com s'argumenta a la pàgina web del museu, «El Museu d'Arqueologia de Catalunya té com a prioritat, en l'àmbit educatiu, la valorització del patrimoni arqueològic, la seva divulgació i la creació de vocacions científiques» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024). A més, «Les propostes educatives dels museus en educació no formal pretén usar els recursos patrimonials en formats i metodologies de treball molt més oberts, atractius i participatius» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024).

En aquest apartat, doncs, analitzarem quina és l'oferta educativa de la institució i quins recursos ofereixen al públic.

Dins del dossier de l'oferta educativa es troba, en primera plana, l'objectiu de la institució a nivell educatiu; «la valorització del patrimoni arqueològic, oferint una experiència única i gratificant, buscant convertir-se en un lloc on es combina l'admiració per allò que és únic i

singular, i per l'originalitat dels seus objectes amb l'aprenentatge i l'experiència distesa i lúdica» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2023: 3).

És a través d'aquestes propostes didàctiques que veurem a continuació que la institució pretén arribar a «**convertir-se en un centre de referència nacional i internacional, de l'aposta per la innovació i la creativitat, obert, inclusiu, transparent i sostenible**» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2023: 3).

La **programació de l'actual curs 2023 – 2024** s'adreça a diversos tipus de públics, des d'escoles fins a famílies, adults i joves. Abans d'entrar en detall, però, cal remarcar que tot i que l'oferta educativa del MAC sigui molt àmplia i diversa en tots els seus centres dispersos per la comarca catalana, l'anàlisi de les activitats només es centraran en

el cicle d'educació primària i, concretament, en l'equipament de Barcelona.

Els **centres escolars** poden gaudir d'una diversitat molt àmplia d'activitats; des de **visites guiades** fins a **tallers didàctics amb temàtiques concretes**. Serà a través d'aquestes, que, l'alumnat podrà complementar els continguts que hagin après, sigui a l'escola o durant la visita al museu. En aquest punt, procedirem a analitzar les activitats que ofereix el Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona per al cicle **d'educació primària**⁸, atenent que la nostra proposta es centrarà en aquesta etapa educativa.

⁸ Per analitzar l'oferta didàctica del MAC s'ha decidit fer una fitxa tècnica que pretén facilitar al lector la seva lectura, veient així de manera més clara quina tipologia d'activitat es tracta i quins són els

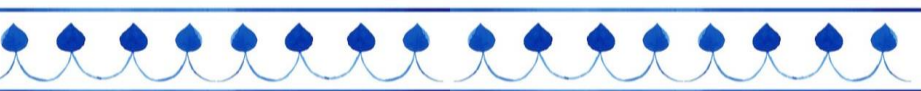
seus objectius. Tota la informació sobre les activitats ha estat extreta del portal d'Internet del MAC.

Nom de l'activitat	Grècia i Roma a Catalunya
Nivell educatiu	Educació Primària, Educació Secundària, Batxillerat.
Tipologia	Visita guiada
Descripció	La petjada de les cultures grega i romana a les nostres terres i l'herència cultural és encara molt visible avui dia. Amb aquesta visita es consolidaran algunes idees bàsiques de la cultura grecoromana i centrarem la nostra mirada en el jaciment d'Empúries. Les societats gregues i romanes eren com queden retratades a les pel·lícules? Com han influït en l'esdevenir de la nostra història? Us proposem una visita per conèixer una mica més aquestes dues interessants cultures, i ens centrarem en la seva presència a les nostres terres. La visita se situa en un dels

	jaciments més importants de Catalunya: Empúries, el qual, amb les successives ciutats grega i romana, va ser la porta d'entrada de les cultures clàssiques a la península ibèrica. Els objectes que veurem ens transportaran a la vida quotidiana de fa 2.000 anys.
Materials	Guió de la visita de l'educador o educadora
Objectius	Apropar al visitant i donar a conèixer la cultura grega i romana a partir de l'estudi i anàlisi d'un jaciment arqueològic i els seus objectes.

Nom de l'activitat	Com vam començar. Un viatge a la Prehistòria.
Nivell educatiu	Educació primària. Educació Secundària. Altres.

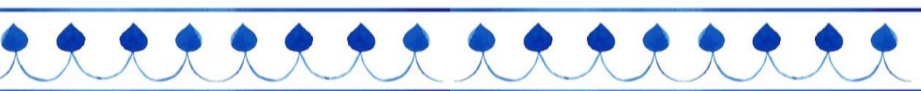
Tipologia	Visita dinamitzada
Descripció	Visita guiada i dinamitzada amb el carretó didàctic de l'evolució per les sales de la prehistòria. Plantejada per aprofundir en les societats caçadores – recol·lectores i descobrir aspectes sobre algunes de les activitats que s'hi feien: la cacera, la fabricació d'eines, les pintures, i conèixer els canvis que es van produir en aquest període, l'adopció de l'agricultura, la ramaderia i els canvis tecnològics que els va suposar aquesta nova economia.
Materials	Guió de la visita de l'educador o educador. Rèpliques d'objectes per tocar i manipular (cranis, eines, etc.).
Objectius	• Identificar les principals característiques dels homínids. • Assenyalar diferents etapes de l'evolució humana.

- Analitzar les diferents formes d'adaptació al medi de les comunitats del paleolític i del neolític.
- Situar els esdeveniments més rellevants en un marc cronològic, tot emprant diferents escales temporals.
- Deduir les formes de vida quotidiana en els diferents períodes de la prehistòria.
- Associar els avenços tecnològics amb els esdeveniments que els motiven.
- Reflexionar sobre la situació estratègica dels assentaments humans, la cerca de recursos, etc.

Nom de l'activitat	Jocs Romans
Nivell educatiu	Educació Primària
Tipologia	Visita i Taller
Descripció	Coneixeu el joc del marro? I els daus? Les bales? Aquests jocs, com molts d'altres, no són invencions noves, els nens i les nenes de l'antiga Roma ja hi jugaven. Visitant col·leccions dedicades a les cultures del Mediterrani podrem veure alguns objectes originals trobats que eren jocs que utilitzaven a l'antiguitat. Reflexionarem sobre quins tipus de jocs eren i podrem comprovar com, molts d'ells, encara continuen vigents avui dia. Finalment, en un espai porticat a l'aire lliure i amb l'ajut i les explicacions de l'educador /

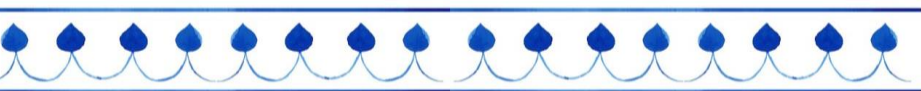
	educadora, podrem jugar a diversos jocs de petit i gran format.
Materials	Guió de l'educador o educadora. Rèpliques d'objectes per tocar-los i manipular-los (baldufes, joc del tres en ratlla, etc.).
Objectius	• Explicar quins eren els jocs romans. • Assenyalar les restes arqueològiques com a font d'informació per a conèixer el passat. • Identificar similituds i diferències amb els jocs actuals. • Mantenir una actitud de comprensió, respecte i solidaritat envers els altres pobles. • Respectar els companys i companyes en les activitats col·lectives, individuals i lúdiques.

- Respectar i valorar positivament el patrimoni cultural, històric i artístic.
- Gaudir dels jocs d'ahir i d'avui.
- Desenvolupar la capacitat imaginativa i artística.

Nom de l'activitat	Domus: tesselles i mosaics
Nivell educatiu	Educació Primària
Tipologia	Visita i Taller
Descripció	A l'antiga Roma els agradava tenir les cases ben guarnides i confortables. En pintaven les parets i decoraven els terres amb paviments de mosaics. N'hi havia de diferents tipus, amb temàtiques molt diverses que ens aporten informació sobre aquesta cultura tan pròxima a nosaltres. Us

	proposem apropar-nos una mica més a la seva realitat per mitjà dels seus mosaics i el que hi representaven. Per aconseguir-ho, analitzarem els diferents mosaics originals exposats al museu, i explicarem els motius i les tècniques per després posar-nos a practicar nosaltres i a fer el nostre mosaic romà.
Materials	Guió de l'educador o educadora. Rèpliques d'objectes per tocar-los i manipular-los (mosaic, tesselles de colors...). Material fungible per dur a terme l'activitat.
Objectius	• Identificar en els mosaics tècniques, temes i formes. • Descriure com es feien els mosaics i quins temes desenvolupaven. • Aplicar les coneixements adquirits fent un mosaic.

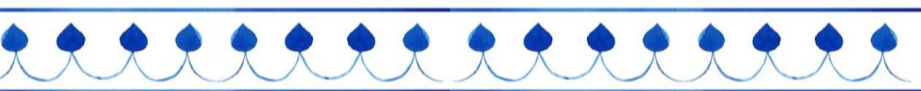

- Valorar la riquesa documental que representen els mosaics.
- Ser conscient que moltes de les coses que ens envolten i fem habitualment ens venen per herència directa del món romà clàssic.
- Valorar les restes arqueològiques com a font d'informació per conèixer el passat.

Nom de l'activitat	Mòmies i secrets de l'Antic Egipte
Nivell educatiu	Educació Primària. Educació Secundària.
Tipologia	Taller
Descripció	Coneixerem alguns dels misteris que envolten les mòmies egípcies: el procés de

momificació, els personatges que hi participaven i tot el ritual dels personatges importants. Els jeroglífics trobats entre les benes de les mòmies, ens serviran per conèixer l'escriptura jeroglífica i entendre aquesta cultura mil·lenària. Treballarem el món de la mort i les creences reconstruint el ritual de momificació que feien els personatges que hi participaven, i tot el ritual. Per treballar l'escriptura, proposarem una pràctica perquè cada un i una de vosaltres aprengui a escriure amb jeroglífics.

Materials	Guió de l'educador o educadora. Rèpliques d'objectes per tocar-los i manipular-los (mòmia, sarcòfag, etc). Material fungible per a dur a terme l'activitat.
------------------	---

Objectius	• Descriure les característiques de la civilització de l'antic Egipte. • Explicar els valors i les creences que influeixen en el comportament funerari com a eina per conèixer millor la societat i la cultura egípcies. • Situar l'antiga civilització en el temps. • Analitzar el ritual de momificació egipci. • Identificar el llenguatge jeroglífic egipci. • Analitzar com l'arqueologia proporciona informació sobre el passat. • Interessar-se per treballar en equip i valorar el treball col·laboratiu. • Participar en les tasques comunes.
------------------	--

Nom de l'activitat	Com vivien els nostres avantpassats?
Nivell educatiu	Educació Primària.
Tipologia	Visita i Taller
Descripció	A la prehistòria es varen produir grans canvis. Descobrirem les claus del procés d'humanització que va durar milers d'anys i aprofundirem en el paleolític. L'activitat ens permetrà aprofundir en l'evolució humana i el període paleolític mitjançant una visita a la col·lecció, amb un carro didàctic, i un taller d'experimentació a l'aula taller per aprendre tècniques per encendre el foc i experimentar amb la pintura rupestre. Coneixerem les innovacions que van permetre als primers homínids adaptar-se a l'entorn natural mitjançant: un profund coneixement del

	medi, una economia caçadora recol·lectora i eines i objectes específics per desenvolupar activitats específiques.
Materials	Guió de l'educador o educadora. Material didàctic específic, com rèpliques d'objectes per tocar-los i manipular-los (cranis, eines emmanegades, etc). Material fungible per a dur a terme l'activitat.
Objectius	• Explicar les característiques de les societats prehistòriques del paleolític i neolític. • Identificar la durada, simultaneïtat i successió de formes de vida durant la prehistòria. • Explicar l'evolució tecnològica com a element d'adaptació al medi. • Analitzar el paper de les dones en la prehistòria.

	• Investigar, observar i manipular objectes. • Experimentar amb els objectes i dibuixar-los per tal de treure'n la màxima informació possible. • Treure conclusions a partir de l'anàlisi de restes arqueològiques.
--	---

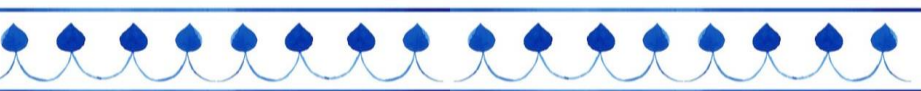
Nom de l'activitat	Arqueologia i passat: vine a excavar al MAC
Nivell educatiu	Educació Primària. Educació Secundària. Batxillerat.
Tipologia	Visita i taller
Descripció	Aquesta activitat pretén mostrar com és la feina dels i les arqueòlogues fugint dels tòpics i mostrant la part del Museu que habitualment no es mostra als visitants. Es posa en relleu el mètode científic i

	s'estableix contacte amb especialistes dels laboratoris. Però, realment, quina feina fan els i les arqueòlogues? Aquesta activitat és una combinació de visita i taller que ens permetrà conèixer les tasques que realitzen des del treball de camp fins a la feina dels laboratoris, i la tasca que fan els museus per mostrar les col·leccions i explicar-les al públic.
Materials	Guió de l'educador o educadora. Material didàctic específic per a l'activitat com rèpliques d'objectes per tocar-los i manipular-los (estris arqueològics, rèpliques de peces exposades al museu, etc). Material fungible per a dur a terme l'activitat.
Objectius	Assenyalar l'arqueologia com a font per a la creació del coneixement històric.

	- Descriure les característiques d'algunes societats passades a partir de l'anàlisi de les restes arqueològiques. - Identificar l'impacte del desenvolupament tecnològic en les condicions de vida i treball de diverses societats del passat. - Manipular objectes i material gràfic. - Comparar les restes trobades amb les exposades al museu. - Fer deduccions a partir de l'anàlisi d'una sèrie de peces del museu.
--	--

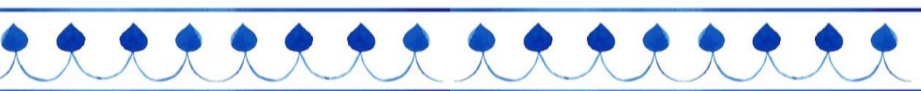
Nom de l'activitat	Rutes Urbanes
Nivell educatiu	Educació Primària. Educació Secundària. Batxillerat.

Tipologia	Itinerari Urbà
Descripció	El Museu d'Arqueologia de Catalunya està situat a la muntanya de Montjuïc, un espai natural referent per a la ciutat de Barcelona. La seva ubicació i característiques han estat cabdals per determinar els diversos usos que ha tingut al llarg dels segles, ja sigui com a lloc preuat per les matèries primeres o estratègic per a la defensa, com a espai de lleure, com a barri de barraques o com a aparador de la ciutat al món. Amb aquesta ruta, i partint de l'edifici on se situa el MAC Barcelona, farem un recorregut centrat en els moments més importants del desenvolupament contemporani, lligats als grans esdeveniments internacionals, com l'Exposició Internacional del 29 o els Jocs Olímpics del 92, i posarem en situació

	les restes arqueològiques trobades arran d'aquests canvis urbanístics.
Materials	Guió de l'educador o educadora. Calçat i roba adequada per a l'exterior.
Objectius	1. Conèixer la relació de la ciutat amb Montjuïc. 2. Veure l'evolució urbanística i arquitectònica de la muntanya.

A banda de les activitats i tallers didàctics, el Museu d'Arqueologia de Catalunya també té en marxa un projecte que encara no s'ha llençat com les conegudes **maletes didàctiques**, un sistema pedagògic que es tracta d'un **contenidor portàtil d'objectes amb els quals es poden treballar diferents continguts**.

Tal com ho comunica la institució a través del seu portal d'internet⁹, és a través d'aquests materials que hi trobem dintre, com fotografies, objectes o rèpliques, que «es presenten a l'usuari com a elements clau per a experimentar i aprendre a través de la interacció i la manipulació». D'aquesta manera, s'introdueix un mètode educatiu basat en la didàctica de l'objecte que és híbrid, ja que es pot portar a les aules i, a la vegada, utilitzar-lo *in situ* en el museu. Així doncs, el Museu d'Arqueologia de Catalunya, i concretament en l'equipament de Barcelona, està preparant dues maletes didàctiques de servei de préstec gratuït amb el següent contingut:

- **Els Ibers, avenços tècnics i culturals:** Aquesta maleta didàctica tracta sobre la cultura dels Ibers i conté material com diverses reproduccions dels objectes i la seva fitxa tècnica, dibuixos sobre la

població i l'*attrezzo* i un llibre il·lustrat. A més, també porta un guió per a l'educador o educadora que l'utilitzi.

- **La Prehistòria:** Aquesta maleta didàctica tracta sobre el període històric de la Prehistòria, des del Paleolític fins al Neolític. Dins d'aquesta, podem trobar materials com rèplica d'objectes i dossiers per a l'educador o educadora.

En definitiva, el Museu d'Arqueologia de Catalunya ofereix una **gran varietat d'activitats educatives** per a tots els nivells escolars i, en concret, **per al cicle de primària** d'entre les quals es troben diversos tipus de tallers. Després de recopilar i analitzar la oferta educativa destinada a educació primària, es procedirà a realitzar un DAFO, mostrant les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats del MAC a nivell educatiu

⁹ Consultat a l'apartat "Materials i recursos didàctics" del portal d'internet del MAC. Data de consulta: 11 d'Abril de l'any 2024.

Extret de: <http://www.macbarcelona.cat/Apren/Materials-i-recursos-didactics>

4.1.3. DAFO

4.2. ANÀLISI EXTERN

En aquest apartat podrem veure diferents referents que han estat models clars a l'hora de crear la nostra proposta educativa. Com podem observar, són institucions que han utilitzat com a recurs educatiu la didàctica de l'objecte.

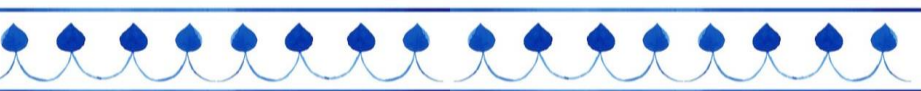
4.2.1. MUSEU ETNOGRÀFIC DE PAMPLONA

A l'any 2022 el **Museu Etnogràfic de Pamplona**, situat a la comunitat de Navarra, va iniciar un projecte que avui dia és vigent anomenat «**Museo Itinerante; 100 objetos para hacer historia**» en el qual l'objectiu és clar; descobrir el passat a través del contacte i anàlisi directe amb els objectes. Aquesta iniciativa va estar dissenyada i adaptada per diversos nivells, ja que es proposa per a Educació Infantil, Educació Primària, Educació Secundària Obligatoria, Batxillerat i Formació Professional.

Imatge 6: Museu etnogràfic de Pamplona. Font: Turismo de Navarra.

El projecte recau en la importància dels objectes. És per aquest motiu que s'utilitza un recurs educatiu que s'inclou en la didàctica de l'objecte, les conegudes «maletes didàctiques» o contenidors d'objectes temàtics. El Museu Etnogràfic de Pamplona posa a disposició 100 objectes de la història i cultura de la vida rural als segles XIX i XX de la província navarresca. Aquest centenar d'objectes es classifiquen en 10 caixes temàtiques; oficis, higiene, alimentació, indumentària i tèxtil, invents i tecnologia, oci

i temps lliure, perspectiva de gènere, infància, mites i creences i festes i tradicions.

Abans d'entrar en detall en l'estructura i el procés del projecte, cal esmentar els objectius específics d'aprenentatge per al cicle d'educació primària, que tots ells estan relacionats de manera directa amb la didàctica de l'objecte:

1. Obtenir informació concreta i rellevant sobre els fets històrics utilitzant diferents fonts, siguin directes o indirectes.
2. Utilitzar les tecnologies com Instagram per aconseguir informació, aprendre i expressar continguts sobre les ciències socials.
3. Valorar el treball en grup, mostrant actituds relacionades amb el respecte, la tolerància, la participació i la cooperació.

4. Desenvolupar la creativitat i l'esperit emprenedor, deixant així que l'alumnat sigui el que extregui i expressi les seves pròpies conclusions.¹⁰

Així doncs, la institució museística proposa aquests contenidors d'objectes per als centres escolars; seran aquests qui, en funció del currículum escolar, decideixin acollir un objecte o una maleta per a poder dur a terme un treball d'investigació grupal. Aquest treball, però, es realitzarà a l'escola un cop aquesta hagi rebut el material necessari, que compta amb els objectes i un dossier de guia per a poder ajudar a l'educador / educadora a complir la seva tasca d'avaluació.

En aquest sentit, l'alumne és el que interactua de manera directa amb els objectes, permetent així un rol actiu en el qual es garanteix un aprenentatge més directe i enriquidor. La figura de l'educador, en canvi, queda

¹⁰ Informació extreta del portal d'internet del Museu Etnogràfic de Pamplona, concretament a l'apartat "Oferta Educativa". Extret de: : <https://museoetnograficoarteta.com/oferta-educativa-hezkuntza-eskaintza/>

rellevada a un segon pla en el qual només adquireix el rol de guia.

Imatge 7: Projecte "Museo Itinerante" del Museu Etnogràfic de Pamplona.
Font: YouTube @museoetnograficoreinodepam7088.

Un cop s'hagi dut a terme el treball d'investigació, el Museu Etnogràfic de Pamplona proposa un recurs digital a través d'Instagram per a poder compartir totes les investigacions realitzades per l'alumnat. D'aquesta manera, s'aconsegueix crear una plataforma anomenada espai educatiu virtual que connecta

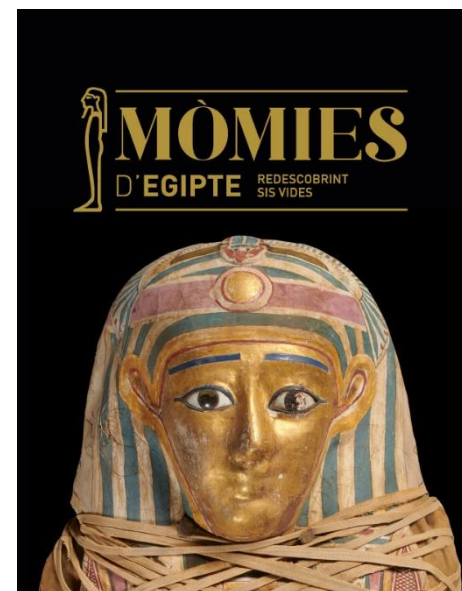
ambdues comunitats, l'escola i el museu. En definitiva, és un projecte que compleix tots els requisits per a formar part de la didàctica de l'objecte, ja que l'alumnat aprèn gràcies a la interacció directa amb els objectes i són ells mateixos qui, una vegada feta la investigació, arriben a les seves pròpies conclusions i afavoreixen al seu aprenentatge.

4.2.2. MÒMIES D'EGIPTE. REDESCOBRINT SIS VIDES.

Des de l'1 de desembre de l'any 2022 fins al 26 de març del 2023, el centre cultural **CaixaForum**, concretament a l'equipament de Barcelona, va realitzar una **exposició itinerant** en col·laboració amb el British Museum de Londres molt interessant sobre sis Mòmies d'Egipte i els seus respectius objectes, la qual ens serveix d'influència clara per a dur a terme la nostra proposta educativa per al Museu d'Arqueologia de Catalunya.

L'exposició, anomenada «**Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides**», exposa la idea de momificació a través d'una tecnologia avançada que ens permet revelar la identitat de sis mòmies que van viure al període de l'Antic Egipte sense la necessitat de desembolcallar les restes. Tal com afirma el comissari de l'exposició, «els nous descobriments han fet que els experts hagin pogut analitzar pràctiques

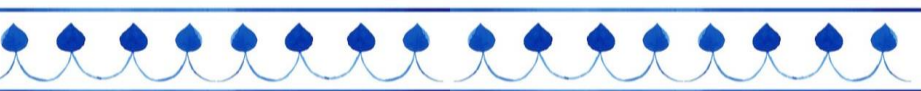
curatives i intercanvis culturals a través del testimoni vital de tots els exemplars, com també el paper de la dona o l'infant a l'antic Egipte».¹¹ D'aquesta manera, ens permet endinsar-nos en les vides d'aquests col·lectius més desconeguts i menys estudiats.

Imatge 8: Cartell de l'exposició "Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides."
Font: CaixaForum Barcelona.

¹¹ Informació de l'exposició extreta del portal d'internet del CaixaForum, concretament de l'article «Mòmies d'Egipte:

Redescobrint sis vides». Extret de: https://caixaforum.org/ca/barcelona/p/momies-d-egipte_a88192035

L'espai de l'exposició està format d'uns set àmbits contant l'introduitori, ja que aquest posa de manifest l'objectiu de l'exposició i el context en el qual s'engloben les sis mòmies que l'espectador veurà a continuació. Un cop havent situat a l'usuari, aquest es trobarà sis sales, cada una d'elles dedicada a una mòmia en concret, diferenciada pels colors i pels objectes que hi posseïa. Cada mòmia té una història per explicar; si bé és cert que la tecnologia juga un paper fonamental i principal en aquesta exposició, però no podem deixar de banda l'important valor que adquireixen els objectes que hi trobem a cada sala, ja que sense ells no podríem arribar a saber la identitat, la cultura, l'edat o el gènere de les mòmies que s'estan exposant.

Enfocant-nos en un exemple en concret, l'usuari de l'exposició es troba amb una sala amb la peça central, en aquest cas l'ésser momificat, i al seu voltant un munt d'objectes que el defineixen; un raspall per al cabell, màscares que tenen perruques allargades, maquillatge,

joies daurades amb motius egipcis, amulets i jeroglífics que parlen de deesses. En una primera instància, i sense llegir la cartel·la de la sala per evitar-nos la resposta, el visitant pot arribar a intuir la identitat d'aquest ésser momificat; és una dona jove que vivia a l'Antic Egipte.

L'usuari, doncs, pot arribar a una conclusió clara per ell mateix, ja que els elements exposats poden servir de connexió entre el passat i el present. Com bé tracten els mètodes de l'escola nova, podem deduir la resposta anant d'allò més general a allò més específic. Si el visitant només veu un ésser momificat **sense tenir al seu costat els objectes, no podria esbrinar mai de qui es tracta**. Per aquest motiu, els objectes són reveladors de la història i testimonis directes d'aquells éssers que van viure al passat, actuen com a record d'aquests per a fer-los perdurar en l'eternitat.

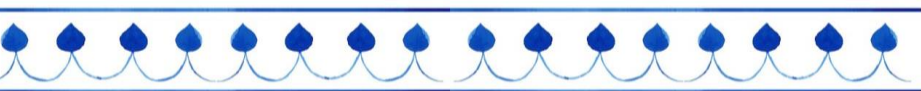
Imatge 9: Vitrina d'objectes relacionats amb la mòmia femenina de l'exposició «Mòmies d'Egipte. Redescobrint sis vides» del Caixaforum. Font: TimeOut.

4.2.3. MUSEU PARTICULAR

El «**Museu particular; etnologia d'anar per casa**» és una iniciativa llançada l'any 2021 per Àlex Rebollo Sánchez i Anna M. Andevert Llurba, historiadors i museòlegs autònoms que van decidir emprendre un projecte en col·laboració amb el **Museu de la Vida Rural de l'Espluga del Francolí**, a la província de Tarragona.

Imatge 10: Museu de la vida rural de l'Espluga del Francolí. Font: Viquipèdia.

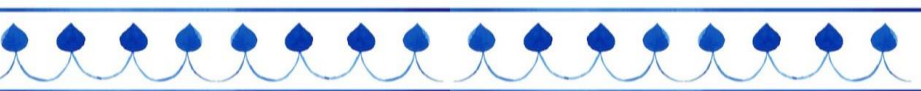

El projecte està compost per dues seus; la seu virtual –a través de les xarxes socials com els canals de Twitter i Instagram– i la seu física, ubicada al mateix Museu de la Vida Rural, concretament en una petita vitrina de la institució. Tal com remarca Anna Andevert, el Museu Particular «és un espai per donar veu a objectes quotidians, descobrir les seves històries i a través seu, reflexionar sobre ells i –especialment– sobre nosaltres» (Andevert, 2021). En referència al desenvolupament del projecte, aquest es va desenvolupar durant cada mes de l'any 2021. Així doncs, cada mes s'exposava un objecte d'ús quotidià i aquest adquiria el paper de protagonista, ja que s'exposava de manera virtual i in situ en el museu.

El Museu Particular, però, també ens funciona com a referent gràcies al seu mètode híbrid, ja que els objectes estan exposats tant de manera física com virtual. D'aquesta manera, qualsevol usuari que no pugui accedir al museu de manera física, pot accedir a la col·lecció a través de les xarxes socials. D'aquesta

manera, es pot permetre una gran difusió del projecte i de l'objecte.

En relació amb el projecte, la finalitat d'escollir un objecte mensual és, com bé argumentava Anna Andevert, la de donar valor als objectes que utilitzem en el nostre dia a dia, ja que tot i que siguin petits objectes, contenen grans històries. Un cop més, **els objectes posen de manifest que són portaveus importants per a poder conèixer la nostra història**, el nostre entorn i sobretot, a nosaltres mateixos. Per exemple, en la col·lecció de l'any 2021 podem trobar diversos objectes; una forquilla, un tampó higiènic, una agulla d'estendre, una llauna de conserva, un xampú, uns carquinyolis, una postal, un llaç, un bolígraf, un os de peluix i una bossa de plàstic. Qualsevol dels objectes mencionats són fàcils de veure en el nostre dia a dia, però és cert que mai ens hem parat a pensar sobre què podem parlar a nivell social o històric a través d'aquest objecte.

Si escollim un d'ells, com per exemple l'agulla d'estendre, podem observar que és un objecte que utilitzem per estendre la roba quan aquesta surt de la rentadora. No obstant això, si anem una mica més lluny, podem pensar en el que suposa una agulla d'estendre; l'aparició d'aquest objecte va suposar una transformació social en els països més desenvolupats perquè es va passar d'anar a rentar la roba a un safareig a tenir un aparell que renta la roba a casa. El safareig era un espai social on les dones compartien i aprenien les unes de les altres, era el punt de trobada per a compartir històries. En aquest sentit, doncs, un objecte com ho és una agulla d'estendre, per si mateixa ens pot parlar de diverses temàtiques socials i històriques que ens fan entendre el passat i la nostra existència.

Imatge 11: Agulla d'estendre exposada al Museu de la Vida Rural de l'Espluga del Francolí. Font: *Museu Particular*.

Imatge 12: Safareig a Vimbodí i Poblet. Font: *Arxiu Fotogràfic del Museu de la Vida Rural*. Fons: *Lluís Carulla*.

4.2.4. MUSEU DE LLEIDA, PROJECTE "IBERS I ROMANS"

El **Museu de Lleida** compta amb una iniciativa didàctica anomenada «**Ibers i Romans**» que permet descobrir com vivien els nostres avantpassats, concretament la cultura ibera i romana. El projecte, ofert per a tots els nivells escolars, disposa de la col·laboració de les diferents escoles de la zona de Lleida, així com el CRP del Segrià, l'escola Guindàvols i Castells dels Templars de Lleida.

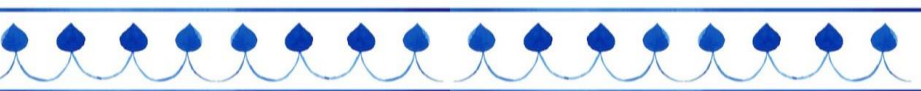

Imatge 13: Museu de Lleida. Font: *Museu de Lleida*.

Pel que fa al funcionament de l'activitat, l'alumnat ha de vestir-se amb una indumentària de l'època dels Ibers i Romans. Un cop vestits, els alumnes obtenen una maleta didàctica anomenada «kit de l'arqueòleg» en la qual poden encontrar diverses eines que s'utilitzen per a fer excavacions arqueològiques.

A partir d'aquestes, doncs, l'alumnat ha de seguir una mena de pistes per aconseguir desxifrar un enigma. En el cas dels enigmes, és molt interessant el mètode que fa servir el Museu de Lleida, ja que posen en primer pla l'objecte perquè l'usuari pugui interactuar amb ell *in situ* i, a través d'aquest, adquirir s'aconsegueixen adquirir coneixements i connexions amb el passat i el present.

Per exemple, a la fitxa de «l'Enigma dels Ibers» que trobem al portal d'internet del Museu de Lleida, es veuen diverses fotografies d'objectes reals que es troben en el museu; una moneda d'època Iber, un morrió i una

escultura d'una divinitat. En el cas de la moneda, hi ha una imatge perquè l'alumnat pugui identificar-la mentre passen per les vitrines del museu. Un cop trobin l'objecte, han de contestar les preguntes següents:

- Quina utilitat podia tenir aquest objecte?
- Creus que pot tenir algun valor simbòlic?
- Et recorda a algun objecte actual?
- En quin d'aquests àmbits el classificaries? Per què?

Imatge 14: Moneda Iber del Museu de Lleida. Font extreta del portal d'internet del Museu de Lleida, concretament a l'apartat «Fem d'Arqueòlegs. Ibers i Romans». Extret de: Material didàctic del Museu de Lleida

És a través de **la interacció amb l'objecte i les preguntes** que planteja el Museu de Lleida que l'alumnat pot **reflexionar sobre l'objecte i la seva funció**. Tot seguit, és a través d'aquest mètode inductiu que pot anar **des de allò més general a allò més concret o personal**, ja que pot assimilar els objectes antics amb els objectes actuals que ell mateix pot arribar a posseir.

D'aquesta manera, l'usuari intueix per ell mateix la resposta, sense que l'educador o educadora expliqui directament el què és sense donar opció a la reflexió. Per aquest motiu, la didàctica de l'objecte ens ensenya un cop més que els objectes poden ser elements claus dins de l'educació, ja que són eines claus per a gaudir d'un aprenentatge en el qual l'alumne exerceix el rol autònom i actiu en el qual es posa èmfasi a la reflexió i a l'extracció de conclusions pròpies, totalment diferent dels mètodes d'ensenyança de l'escola tradicional.

5. PROPOSTA EDUCATIVA: LES VEUS OBLIDADES DEL PONT DE LA MAR BLAVA

5.1 JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

La proposta educativa “**Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava**” sorgeix de la necessitat de **visibilitzar la multiperspectiva històrica a l'hora d'ensenyar la matèria d'història a les aules i als museus**. Fins ara, la història s'ha mantingut en narratives lineals que tracten sobre conflictes bèl·lics i personatges masculins que lideren una nació. Ara bé, on son aquells personatges quotidians que també han format part de la història? On son aquelles veus silenciades a través de la història que ens permeten ensenyar-nos qui som avui dia? La societat va canviant i amb ella també sorgeixen nous discursos que posen de manifest noves perspectives en l'àmbit educatiu.

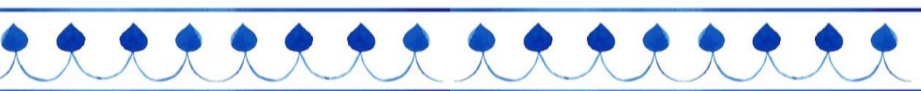
Tot i que el Museu d'Arqueologia de Catalunya disposa d'un ampli ventall d'ofertes educatives, és després d'un anàlisi exhaustiu, es detecta una manca d'activitats que

facin referència a noves perspectives històriques; una activitat que es relacioni directament amb personatges que formen part de col·lectius que han esdevingut invisibles o silenciats a l'hora d'explicar història.

La integració d'aquests col·lectius és **necessària i justa** a les aules perquè formen part de la nostra història i ens ajuden a saber qui som avui dia, són els nostres avantpassats. Alhora, s'ha escollit realitzar la proposta didàctica en aquesta institució museística perquè disposa d'una gran col·lecció d'objectes arqueològics que van formar part d'aquests col·lectius invisibilitzats; seran els objectes de la col·lecció del Museu d'Arqueologia de Catalunya els quals ens ajudaran a descobrir la història de cinc personatges d'època grega¹² que formen part d'aquests col·lectius

¹² Per a realitzar la proposta educativa, s'ha escollit l'àmbit museològic de “El Pont de la Mar Blava: Fenicis i Grecs a la Mediterrània” sense cap mena de preferència, simplement pel fet

que el MAC disposa d'una gran col·lecció d'objectes arqueològics d'aquesta època. No obstant això, aquesta proposta didàctica es podria realitzar, en un futur, en qualsevol de les sales del museu.

invisibilitzats; infants, comerciants, dones, sacerdotesses i productors agraris.

Per a poder realitzar aquest canvi de perspectiva dins del pla educatiu del Museu d'Arqueologia de Catalunya, el **recurs pedagògic** emprat per a realitzar aquesta activitat és la **didàctica de l'objecte**; a través d'un total **de vint-i-cinc objectes**, els alumnes podran descobrir les cinc vides dels personatges i una mirada més àmplia, real i integradora de l'època grega a la Mediterrània. Els objectes es situen al centre, sent ells mateixos els qui transmeten informació sobre els personatges, i, a través d'aquests s'adquireixen nous coneixements sobre el passat, establint també connexions amb el present.

L'educador o educadora, doncs, passa a segon pla exercint un rol de guia / facilitador, ja que és qui explicarà la dinàmica de l'activitat i distribuirà les fitxes de la recerca històrica que, més tard, els alumnes hauran de completar a través d'un anàlisi dels objectes.

Per últim, podem catalogar aquesta proposta com a **híbrida**, ja que es realitzarà tant al **museu** –lloc es poden contemplar i analitzar els objectes in situ– com a les **aules de l'escola** –lloc on es podrà realitzar una cloenda final de l'activitat on els alumnes podran ampliar coneixements iniciats en l'activitat del museu. És un procés real de connexió entre els museus i escola. Fins ara, el MAC disposa d'activitats realitzades al mateix centre, però no hi ha cap que es realitzi de manera híbrida. D'aquesta manera, s'afegeix una important col·laboració amb l'escola des de la institució museística; si una d'elles no es realitza, no es pot donar per complerta l'activitat.

5.2.PÚBLIC DESTINATARI I CONTEXT CURRICULAR

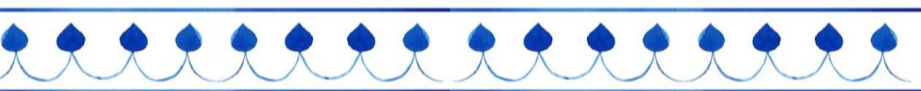
El públic al qual va destinada la proposta educativa de “*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*” és el **cicle mitjà d'educació primària**, concretament els cursos de tercer i quart. És en aquests cursos que, en l'àrea de **Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural**, els alumnes entren en matèria amb l'edat antiga, iniciant-se en coneixements sobre els fenicis i els grecs, els protagonistes de l'activitat.

Observant el context curricular de l'àrea de Coneixement del Medi Natural, Social i Cultural d'educació primària, aquest remarca en una primera instància els objectius clars de l'assignatura; «proporcionar a l'alumnat noves maneres de sentir, de pensar i d'actuar i, alhora, dotar-lo de les eines i coneixements, per tal d'esdevenir persones actives, responsables i respectuoses amb el món en el qual viuen

i d'aquesta manera puguin transformar-lo, d'acord amb principis ètics i sostenibles fonamentats en els valors democràtics, d'una societat cada vegada més diversa i canviant» (Departament d'Educació, 2023). És en aquesta matèria, doncs, que la proposta didàctica realitzada per al Museu d'Arqueologia de Catalunya encaixa amb els objectius plantejats del currículum escolar 175/2022.

Abans d'entrar en detall amb les competències i els sabers, cal remarcar els objectius d'aprenentatge, els quals són els següents:

1. **OE1**_ Identificar i situar personatges històrics dels segles V – II a.C. mitjançant l'observació i l'anàlisi dels objectes de la col·lecció del Museu d'Arqueologia de Catalunya. (Competències CM_C1, Sabers CM_S3).
2. **OE2**_ Ser capaços d'expressar-se artísticament mitjançant una creació artística al “Mapa visual de

les vides a la Mediterrània" a mode de síntesi.
(Competències EA_C3. Sabers EA_S20).

3. **OE3_** Fer recerca sobre la vida de diferents personatges d'època Grega mitjançant l'anàlisi dels objectes *in situ* i de manera digital.
(Competències CM_C7, CM_C1, CM_C2. Sabers CM_S2).

En aquesta àrea es treballen un total de deu competències específiques, uns indicadors que es refereixen a les habilitats, coneixements i capacitats que un alumne ha de desenvolupar i assolir mitjançant l'aprenentatge educatiu. Seguint el dossier del currículum del cicle mitjà d'educació primària, només es remarcaran les competències específiques¹³ en les quals es fan referència a l'activitat de "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*":

¹³ Les competències específiques enumerades a continuació han estat extretes del currículum escolar d'educació primària 175/2022 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya

Competència específica 1. Seleccionar i utilitzar dispositius i recursos digitals de forma responsable i eficient per tal de buscar informació, comunicar-se i treballar col·laborativament i en xarxa i per crear continguts segons les necessitats digitals del context.

Competència específica 2. Plantejar-se preguntes sobre el món, aplicant les diferents formes de raonament i mètodes del pensament científic, per interpretar, respondre i predir els fets i fenòmens del medi natural, social i cultural i per prendre decisions creatives i decidir actuacions ètiques i socialment sostenibles.

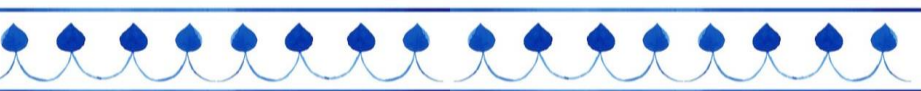
Competència específica 7. Observar, detectar, comprendre i interpretar canvis i continuïtats del medi natural, social i cultural, analitzant relacions de causalitat, simultaneïtat i successió, per explicar i valorar les relacions entre diferents elements i esdeveniments que permeten entendre el present i imaginar futurs possibles.

Competència específica 8. Reconèixer, valorar i defensar la diversitat i la igualtat de gènere reflexionant sobre qüestions ètiques i mostrant empatia i respecte, per tal de construir una societat diversa i equitativa i contribuir al benestar individual i col·lectiu i a la consecució dels valors dels drets humans.

Competència específica 9. Participar en la vida social de manera eficaç i constructiva respectant i aprofundint en el desenvolupament dels drets humans i dels infants i de les minories, per tal d'aconseguir una ciutadania activa, responsable i implicada.

A banda de les competències específiques, dins del currículum d'educació primària també hi ha remarcades les **competències transversals**¹⁴, aquelles de caràcter més general. Hi ha quatre en total; **competència ciutadana**, **competència digital**, **competència emprenedora** i **competència personal, social i d'aprendre a aprendre**. Seguint el dossier del currículum, només es remarcaran les competències transversals en

¹⁴ Les competències transversals enumerades a continuació han estat extretes del currículum escolar d'educació primària 175/2022 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

les quals es fa referència a l'activitat "El Pont de la Mar Blava":

1. Competència Ciutadana

1.1. CC_C1. Identificar els fets històrics i socials més rellevants relatius en la seva pròpia identitat i cultura, reflexionar sobre les normes de convivència i aplicar-les de manera constructiva, dialogant i inclusiva en qualsevol context.

1.2. CC_C2. Reflexionar i dialogar sobre valors i problemes ètics d'actualitat, comprenent la necessitat de respectar diferents cultures i creences, cuidar l'entorn, rebutjar prejudicis i estereotips, i oposar-se a qualsevol forma de discriminació i violència – incloent-hi la violència masclista, LGTBI – fòbica, racista o capacitista – o fonamentalisme ideològic.

2. Competència personal, social i d'aprendre a aprendre

2.1. CPSAA_C1. Reconèixer i respectar les emocions i experiències dels altres, participar activament en el treball en grup, assumir les responsabilitats individuals assignades i utilitzar estratègies cooperatives dirigides a la consecució d'objectius compartits.

2.2. CPSAA_C2. Reconèixer el valor de l'esforç i la dedicació personal per a la millora de l'aprenentatge i adoptar posicions crítiques quan es produeixen processos de reflexió guiats.

Seguint el dossier del currículum de tercer i quart de primària, també es remarcaran els **sabers**¹⁵ de l'assignatura Coneixement del Medi Natural, Social i

¹⁵ Els sabers enumerats a continuació han estat extrets del currículum escolar d'educació primària 175/2022 del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya.

Cultural en les quals es fan referència a l'activitat de "Les veus oblidades del pont de la mar blava", entesos com a «conjunt de coneixements, destreses, valors i actituds que es formulen amb relació als contextos en què es pot desenvolupar el seu aprenentatge competencial» (Departament d'Educació, 2023).

Tecnologia i Digitalització

Ús de les funcionalitats dels dispositius i recursos digitals d'aprenentatge d'acord amb les necessitats del context educatiu (cerca d'informació, representació del coneixement, creació de continguts digitals...).

Digitalització de l'entorn personal d'aprenentatge

Lliçons del passat

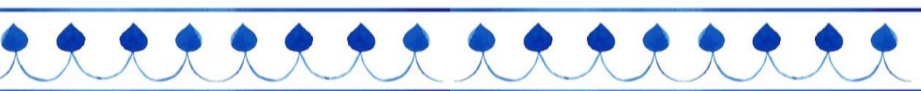
Ubicació i relació dels fets i esdeveniments de l'entorn proper en eixos cronològics, digitals i analògics, per entendre el temps històric.

Ús de la investigació i els mètodes de treball científic per a la realització projectes que analitzin fets, esdeveniments de la localitat amb perspectiva històrica, contextualitzant-los a l'època corresponent (prehistòria i edat antiga), de la vida quotidiana de l'entorn.

Interpretació de les accions de les persones com a subjectes en la història, dels diferents grups socials, relacions, conflictes, creences i condicionants per entendre que el present és el resultat de les accions del passat.

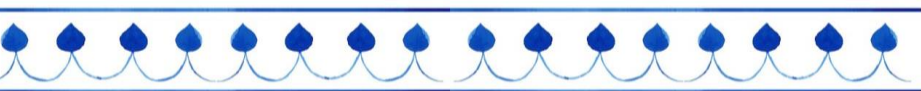
Coneixement de les expressions culturals i artístiques de l'entorn per comprendre l'època en què va ser creat com a resultat d'una manera d'entendre el món en el seu context temporal.

Coneixement del patrimoni natural i cultural per valorar-lo i preservar-lo.

Des del curs 2022 – 2023, a Catalunya s'han implementat **sis vectors** dins del currículum escolar. Els sis vectors fan referència a sis elements de caràcter transversal que són aspectes claus per a la societat actual; aprenentatges competencials, perspectiva de gènere, universalitat en el currículum, qualitat de l'educació de les llengües, ciutadania democràtica i consciència global i benestar emocional.

El projecte “Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava” s'adapta a aquest nou currículum i s'emmarca dins dels següents vectors: **aprenentatges competencials** i **perspectiva de gènere**. L'activitat es planteja per donar una multi perspectiva de la història antiga; a través de cinc personatges de diversos col·lectius, s'aconsegueix un aprenentatge inclusiu i de perspectiva de gènere que li permet adquirir coneixements del passat i aplicar-los en el seu context actual.

5.3 SELECCIÓ D'OBJECTES

Per a realitzar l'activitat "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*", s'ha hagut de realitzar una **selecció d'objectes** que, per ells mateixos, **donen veu als cinc personatges de l'activitat**. Com ja hem destacat anteriorment, el Museu d'Arqueologia de Catalunya disposa d'una col·lecció d'objectes arqueològics molt àmplia que van des d'elements de la prehistòria fins al món romà.

Per tal que l'activitat tingui una durada d'una hora i mitja i sigui dinàmica a l'hora de realitzar-se, s'ha fet una selecció d'un total vint-i-cinc objectes –**cinc per cada personatge**– de l'àmbit museològic "*El Pont de la Mar Blava: Fenicis i grecs a la Mediterrània*". Així doncs, l'activitat està centrada en cinc personatges ficticis que varen viure a l'antiga Grècia i seran aquests els que seran descoberts gràcies als objectes. A través dels objectes i dels personatges, es construirà una narrativa i un

coneixement històric més social i representatiu en termes de gènere, edat i ocupació o rol. A més, el motiu pel qual s'han escollit personatges a través dels objectes és per fer referència a la **multiperspectiva històrica**, emprant les veus com a metàfora.

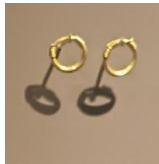
Els objectes presentats a continuació s'han dividit en cinc taules, una per cada personatge:

OBJECTES PERSONATGE 1 : THESSALIA

NOM DE L'OBJECTE	CULTURA / PERÍODE	DATAció	MATERIAL	DESCRIPCIó	FOTOGRAFIA
Mirall del Judici de Paris	Colonitzacions	s. V – III a.C.	Bronze	Mirall possiblement etrusc. De forma circular amb la representació del judici de Paris gravada al revers.	 Imatge 15: Mirall del Judici de Paris. Extret de: Museu d'Arqueologia de Catalunya.
Agulla de cap	Cultura punicoebusitana	s. V – III a.C.	Bronze	Element de tocador.	 Imatge 16: Agulla de cap. Extret de: Font pròpia.

Collar amb denes de pasta vítria i faiança	Cultura feniciopúnica	s. V – IV a.C.	Pasta vítria i faiança	Collar trobat a Empúries, fet de pasta vítria i faiança.	 Imatge 17: Collar amb denes de pasta vítria i faiança. . Extret de: Font pròpia.
Asc de ceràmica àtica amb vernís negre amb forma de teba	Cultura grega	s. IV a.C.	Ceràmica	Contenidor d'ungüents i perfums.	 Imatge 18: Asc de ceràmica àtica de vernís negre amb forma de teba. Extret de: Font pròpia.
Arracades d'or	Cultura grega	Desconeguda	Or	Arracades d'or, sovint trobades en contextos funeraris.	 Imatge 19: Arracades d'or. Extret de: Font pròpia.

OBJECTES PERSONATGE 2 : DEMETRIUS

NOM DE L'OBJECTE	CULTURA / PERÍODE	DATAció	MATERIAL	DESCRIPció	FOTOGRAFIA
<i>Guttus del dofí</i>	Cultura grega	s. V – IV a.C.	Ceràmica	Servia per a contenir ungüents o perfum. També hi ha teories que diuen que pot haver servit per alletar els nadons, com si es tractés d'un biberó.	 Imatge 20: <i>Guttus del dofí</i>. Extret de: Museu d'Arqueologia de Catalunya.
<i>Fitxes de joc</i>	Cultura punicoebusitana	s. V – III a.C.	Os	Objectes de joc.	 Imatge 21: <i>Fitxes de joc</i>. Extret de: Font pròpia.

Llàntia de tradició feniciopúnica	Cultura feniciopúnica	s. V – IV a.C.	Ceràmica	Producció púnica d'Eivissa trobada a Empúries	 Imatge 22: Llàntia de tradició feniciopúnica . Extret de: Font pròpia.
Tortugueta de terracota	Cultura grega	Desconeguda	Terracota	Ofrena que pot pertànyer a un conjunt funerari.	 Imatge 23: Tortugueta de terracota. Extret de: Font pròpia.
Gemma amb decoració entallada	Desconeguda	Desconeguda	Gemma amb cornalina	Gemma de cornalina amb representació d'un animal.	 Imatge 24: Gemma amb decoració entallada. Extret de: Font pròpia.

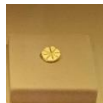
OBJECTES PERSONATGE 3 : THEODOROS

NOM DE L'OBJECTE	CULTURA / PERÍODE	DATAció	MATERIAL	DESCRIPció	FOTOGRAFIA
Vas grec de transport o emmagatzematge	Cultura grega	s. VII a.C.	Ceràmica	Vas grec de transport o emmagatzematge. A la part central, hi figuren una esfínx i un lleó envoltats per palmetes i rosetes. Una línia incisa blanca remarca l'anatomia de les figures.	 Imatge 25: Vas grec de transport o emmagatzematge. Extret de: Font pròpia.
Tisores	Cultura punicoebusitana	s. V – III a.C.	Ferro	Tisores de ferro.	 Imatge 26: Tisores. Extret de: Font pròpia.

Urna de ceràmica ebusitana amb decoració pintada	Cultura punicoebusitana	s. V – III a.C.	Ceràmica	Usada com a contenidor de líquids o aliments. També era utilitzada amb finalitats funeràries, per guardar les cendres del difunt.	 Imatge 27: Urna de ceràmica ebusitana amb decoració pintada . Extret de: Font pròpia.
Lècit de ceràmica àtica de figures negres	Cultura grega	s. V a.C.	Ceràmica	Lècit de ceràmica àtica de figures negres que servia de vas per contenir ungüents i olis perfumats decorat amb escenes figurades atribuïdes al grup del pintor d'Haimon.	 Imatge 28: Lècit de ceràmica àtica de figures negres. Extret de: Font pròpia.
Conjunt de vasos votius	Cultura hel·lenística	s.II – III a.C.	Ceràmica	Petits vasos en forma de crater, utilitats com a ofrena votiva en els santuaris.	 Imatge 29: Conjunt de vasos votius. Extret de: Font pròpia.

OBJECTES PERSONATGE 4 : NIKIAS

NOM DE L'OBJECTE	CULTURA / PERÍODE	DATAció	MATERIAL	DESCRIPCIó	FOTOGRAFIA
Navalles	Cultura punicoebusitana	s. V - III a.C.	Bronze	Navalles per tallar, afaitar o rasurar.	 Imatge 30: Navalles. Extret de: Font pròpia.
Estrella esquemàtica incisa	Cultura punicoebusitana	s. V – III a.C.	Os	Objecte de joc. Fitxa amb estrella esquemàtica incisa.	 Imatge 31: Estrella esquemàtica incisa. Extret de: Font pròpia.
Dracmes	Cultura grega	Desconeguda	Plata	Dracmes. [Anv.: Cap femení voltat per tres dofins. Rev.: Pegàs; a sota, EMPORION].	 Imatge 32: Dracmes. Extret de: Font pròpia.

Vas grec amb forma de cabra (ríton)	Colonitzacions	s. IV a.C.	Ceràmica	S'utilitzava per beure. El coll està decorat amb dues palmetes a banda i banda de la nansa, i al centre hi ha l'escena figurada d'Eros assegut que sosté una caixa amb la mà dreta.	 Imatge 33: Vas grec amb forma de cabra (ríton). Extret de: Font pròpia.
Tapadora de lecanís de ceràmica àtica de figures negres	Cultura grega clàssica	s. IV a.C.	Ceràmica	Ceràmica àtica que és un exemple de la distribució amb el comerç de materials grecs vers al món indígena.	 Imatge 34: Tapadora de lecanís de ceràmica àtica de figures negres. Extret de: Font pròpia.

OBJECTES PERSONATGE 5 : PHYTIA

NOM DE L'OBJECTE	CULTURA / PERÍODE	DATAció	MATERIAL	DESCRIPció	FOTOGRAFIA
Escif de ceràmica àtica de vernís negre	Cultura grega	s. V – IV a.C.	Ceràmica	Utilitzat per al consum de vi o per fer libacions.	 Imatge 35: Escif de ceràmica àtica de vernís negre. Extret de: Font pròpia.
Petit cap femení de marbre	Cultura hel·lenística	s. III - II a.C.	Marbre	Petit cap femení de marbre que representa una divinitat. Podria ser Afrodita.	 Imatge 36: Petit cap femení de marbre. Extret de: Font pròpia.

<i>Ungüentaris d'alabastre</i>	Cultura grega	s. V a.C.	Alabastre	Són el tipus d'ofrena més freqüents a les necròpolis d'Emporion.	 Imatge 37: <i>Ungüentaris d'alabastre</i>. Extret de: Font pròpia.
<i>Figura femenina de terracota</i>	Cultura grega clàssica	s. V a.C.	Terracota	Vestida amb peplos, porta un recipient amb fruits i un porquet, ofrena característica del culte a Demèter i Persèfone.	 Imatge 38: <i>Figura femenina de terracota</i>. Extret de: Font pròpia.
<i>Peveters de terracota</i>	Cultura hel·lenística	s. III - II a.C.	Ceràmica	Cremadors de substàncies aromàtiques en forma de cap de Demèter. Usats en rituals religiosos de l'àmbit públic o privat.	 Imatge 39: <i>Peveters de terracota</i>. Extret de: Font pròpia.

5.4. GUIÓ NARRATIU DE L'ACTIVITAT

Abans d'entrar en detall amb el guió de l'activitat, cal fer un **breu context històric sobre l'època fenícia i grega**, sobre la qual es realitzarà la proposta educativa per tal de ser entesa de la millor manera possible. La nostra realitat actual seria impossible d'entendre sense un dels períodes més importants de la **història de la Mediterrània**: l'assentament de poblats fenicis i grecs als territoris del mar Mediterrani. Tal com exposa el Museu d'Arqueologia de Catalunya en una de les cartel·les de la sala "Fenicis i Grecs"; «entre els segles IX i III a.C, l'acció de fenicis i grecs damunt els pobles riberencs va provocar l'esvaïment definitiu de les boires de la prehistòria» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2023).

És des d'aquest moment, doncs, que les societats fenícies i gregues varen incorporar-se a poblats amb escriptura i avenços tecnològics per tal de desenvolupar una civilització que, més tard, serà una mena de comunitat

forjada per la coneguda Roma. D'aquesta manera, «La Mediterrània, definida poèticament com "El Pont de la Mar Blava", va esdevenir el camí per on van transitar els comerciants i mariners del vessant oriental expandint la cultura i la civilització fins als confins occidentals del món antic» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024).

Ara bé, qui eren els fenicis i els grecs? Els fenicis eren un poble sorgit de les migracions de Mesopotàmia de comerciants i navegants de l'antiguitat, coneguts per crear una extensa xarxa de comerç marítim al Mediterrani, sobretot varen destacar al sud de la península Ibèrica. Els **Grecs**, seguint el rastre de les rutes que varen crear els vaixells fenicis, comencen a **explorar la Mediterrània** fins a l'altre extrem, assentant-se així a nous territoris i destacant sobretot, pel **comerç marítim**. Els nuclis més coneguts d'aquest poblats són Emporion i Rhode, dels quals hi ha més restes arqueològiques. Els grecs, **dominants del Mediterrani**, creen **intercanvis** importants amb altres poblats; «aquests intercanvis,

facilitaren la **transmissió d'influències** –en coneixement, tecnologies, creences, mites, pràctiques rituals, símbols...– que foren assimilades i reinterpretades per les poblacions ibèriques amb les quals s'establiren els contactes, contribuint a la seva pròpia transformació cultural» (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024).

És per aquests intercanvis comercials entre poblats que, durant l'activitat, hi haurà una **diversitat d'objectes arqueològics**, ja que són **procedents d'aquests intercanvis** que realitzaven tant els fenicis com els grecs. És per aquest motiu, doncs, que en els cinc personatges que es presentaran més endavant, podem trobar objectes punicoebusitants, grecs o fenicis. L'activitat, però, estarà centrada en personatges de l'antiga Grècia, donat per la pròpia col·lecció del museu.

5.4.1. PRIMERA PART DE L'ACTIVITAT

En referència a la proposta i el guió d'aquesta, serà a través d'una **dinàmica grupal** on l'element de referència dels personatges són els objectes, que els alumnes hauran de descobrir la història que s'amaga darrera de la silueta negra de la portada de l'activitat. Com s'ha comentat anteriorment, l'educador o educadora explicarà la dinàmica de l'activitat; els **alumnes són dividits en cinc grups de cinc persones**, adjudicant de manera aleatòria **un personatge a cada grup**. Cada grup obtindrà un **color diferent** per tal de diferenciar-los de la resta; l'educador o educadora distribuirà una **bossa de tela** del color del seu grup en la qual hi podrà trobar:

- **5 carpetes amb pinça**, una per cada alumne. En aquestes carpetes ja vindrà enganxada la fitxa que han d'omplir els alumnes.
- **5 lupes** per poder observar els objectes ampliats, una per cada alumne.

- **5 gomets** del color del seu personatge, una per cada alumne.
- **5 llapis** o **bolígrafs** per escriure a les fitxes.

En referència a les fitxes que podran trobar dins de la bossa de tela, és en aquesta on es visualitzarà una portada amb les cinc siluetes dels personatges, un plànol del museu i una fotografia de cada objecte que han de cercar, un objecte per cada membre del grup. En relació a les preguntes que es trobaran en les fitxes, i que els alumnes hauran de respondre, aquestes es basen en el protocol d'anàlisi de Joan Santacana i Nayra Llonch que s'ha mencionat en el marc teòric del treball.

Imatge 40: Portada de l'activitat "Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava". Font: Creació pròpia.

5.4.2. PRIMER PERSONATGE: THESSALIA

El **primer personatge** s'anomena **Thessalia**, una **dona de l'antiga Grècia**. Tal com argumenten Joana Zaragoza i Gemma Fortea a la seva obra "*Mulieres. Mirades sobre la dona a Grècia i a Roma*"; «Fins no fa gaire, es veia el món clàssic des d'una mirada androcèntrica, en què el paper de la dona quedava molt desvirtuat. Afortunadament, cada vegada són més els estudis que intenten demostrar que, si bé la dona no va gaudir a Grècia i a Roma dels mateixos privilegis que els homes, el seu paper en aquestes societats va ser bastant més rellevant que el que ens transmeten alguns autors clàssics» (Zaragoza, 2012: 3). Serà a través d'aquest personatge femení que podrem esbrinar noves perspectives històriques, allunyades de les mirades lineals.

Aquest personatge pertany al **Grup 1**, i per tal de ser diferenciats a la resta, se'ls adjudicarà la bossa de color **lila** que els hi distribuirà l'educador o educadora. Els alumnes hauran d'esbrinar de qui es tracta a través del

objectes que es trobaran a la fitxa didàctica. Com podem observar en la imatge següent, en la primera plana d'aquesta fitxa didàctica hi ha la portada de l'activitat juntament amb el plànol del museu; en aquest, els alumnes podran observar que està assenyalat l'àmbit museològic en el qual han de cercar els objectes.

Imatge 41: Primera plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Tot seguit, quan els alumnes girin la fitxa de l'activitat, es trobaran amb una **petita dedicatòria** escrita per Thessalia:

*“Estimades persones del futur que llegiu això, em dic **Thessalia** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa temps, va venir un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són”.*

L'objectiu d'aquesta introducció és **apropar els personatges** als estudiants, ja que d'aquesta manera es pot aconseguir **empatitzar** amb el personatge i la seva història a través d'una connexió directa i propera.

A la part inferior de la introducció es troben les fotografies corresponents als **cinc objectes** que fan referència al primer personatge. Aquests, estan enumerats de l'1 al 5

per tal de ser repartit entre els cinc membres del grup. Així doncs, cadascú haurà de seleccionar un objecte sense ser repetit i trobar-lo ubicat en el museu. Un cop tinguin l'objecte davant, hauran de contestar les preguntes escrites a continuació.

- **Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?**
- **De quina edat pot ser? Com ho podem saber?**
- **Qui podia fer servir aquest objecte?**
- **De qui pot ser? Per què?**

Els alumnes aniran en grup per a respondre aquestes preguntes. D'aquesta manera, el treball en equip els ajudarà a esbrinar qui és aquest personatge. Amb l'ajuda de la lupa, obtinguda a través de la bossa de tela, els alumnes poden ampliar els objectes un cop els tinguin davant per tal d'aprofundir més en la investigació i veure una ampliació molt apropiada de l'objecte.

"Estimades persones del futur que llegiu això, em dic **Thessalia** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies va venir un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són."

Selecciona un dels 5 objectes i comença a passejar pel museu fins a trobar-lo. Un cop el tinguis davant teu, respon les preguntes:

1. Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?

2. De quina edat pot ser? Com ho podem saber?

3. Qui podia fer servir aquest objecte?

4. De qui pot ser? Per què?

Imatge 42: Segona plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Així doncs, des de que es reparteixin les fitxes i els alumnes escullin un objecte, es deixaran un total de **30 minuts** perquè els alumnes facin la **cerca dels objectes** amb el seu grup. Un cop respostes les preguntes i havent fet un quòrum amb el grup en relació a les possibles hipòtesis sobre el seu personatge, avisaran a l'educador o educadora que ja han acabat.

Més tard, hauran de presentar aquesta hipòtesi davant dels altres grups. L'educadora, en aquest cas, establirà els períodes de temps d'exposició i ajudarà als alumnes a guiar-los davant de la història del personatge, dient de qui es tracta i per a què servia cada objecte. Un cop finalitzades les hipòtesis dels personatges i l'exposició de cada grup, l'educadora els hi donarà les següents pautes per a seguir l'activitat a l'escola. Finalment, els acompanyarà fins a la sortida i donarà per acabada la part de l'activitat al museu.

En relació als **continguts**, és a través dels objectes proposats per al personatge de Thessalia que els estudiants podran aconseguir noves perspectives històriques en relació a l'antiguitat. *El Mirall de Paris*, el collaret, les arracades, l'agulla de cap i el petit recipient per guardar perfum ens obren a continguts relacionats amb la **bellesa**, un concepte profundament arrelat en la cultura grega que es podia manifestar en diversos àmbits; l'art, la literatura, la filosofia i la mateixa bellesa física de cada persona.

La bellesa es percebia mitjançant la simetria, les proporcions i un rostre harmoniós. Així mateix, està molt relacionada amb la higiene i els cosmètics, ja que els grecs tenien cura de la seva higiene personal i utilitzaven diversos cosmètics i complements per millorar la seva aparença; feien rituals amb l'oli d'oliva per mantenir la pell neta i brillant, realitzaven banys de manera regular, utilitzaven maquillatge, perfum, joies i una roba específica (López, 2023).

A banda de parlar de la bellesa física, Thessalia pot ajudar als alumnes a parlar de **l'art** a l'antiga Grècia, un dels pilars fonamentals dins de la cultura occidental. L'art, manifestat en totes les seves vessants –pintura, escultura, literatura, música, etc.–, era considerat com a la representació a la perfecció de la bellesa i l'harmonia. No obstant això, és en gairebé la majoria de manifestacions artístiques on es pot trobar la representació i la figura de la dona.

5.4.3. SEGON PERSONATGE: DEMETRIUS

El **segon personatge** és **Demetrius**, un **nen de l'antiga Grècia**. La infància a Grècia no era tan llunyana a la d'avui dia, els nens anaven a l'escola i dedicaven el seu temps lliure a jugar. Tal com destaca Felipe Pigna en el seu article “¿Cómo era la vida de los chicos en la Antigua Grecia?”, «La infancia en aquella época era más corta. Un chico de trece años era considerado un adulto y podría estar en condiciones de casarse» (Pigna, 2023.).

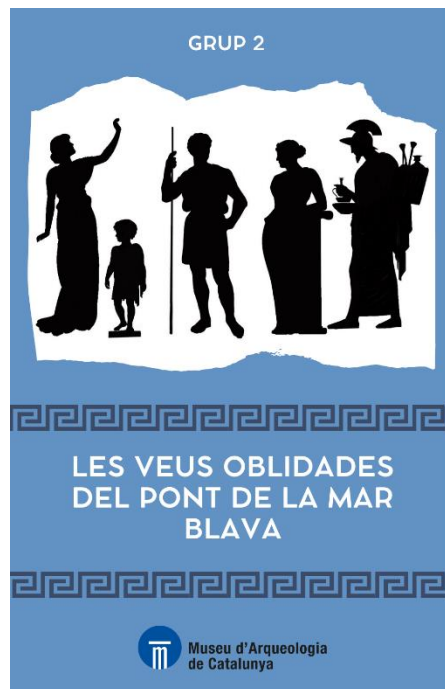
No obstant això, abans dels tretze anys, els nens dedicaven a viure la seva infància com un nen d'avui dia. En referència a l'escola, és gràcies a la creació de la democràcia que, a partir del segle V a.C, les famílies gregues més riques enviaven als seus fills a l'escola perquè consideraven que era molt important l'educació.

En referència als jocs, els nens grecs s'entretenien amb una gran varietat, on entre els més habituals podem trobar el yo-yó, les nines de terracota i unes fitxes per jugar

a una mena de “tres en ratlla”. (Pigna, S.D.). Plató, el gran filòsof, va dedicar certa atenció a escriure sobre els jocs de la infància, «pensaba que tenían una gran importancia para moldear la personalidad y el desarrollo del talento habitual» (Albadalejo, 2021). En definitiva, la infància a l'antiga Grècia era una etapa fonamental en la formació dels nens com a futurs ciutadans i membres de la societat. És per aquest motiu que s'ha de treballar més sobre aquest col·lectiu i donar-li veu a les aules, ja que en gran part, són un reflex dels nens d'avui dia.

Aquest personatge pertany al **Grup 2**, i per tal de ser diferenciats a la resta, se'ls adjudicarà la bossa de color **blau** que els hi distribuirà l'educador o educadora. Els alumnes hauran d'esbrinar de qui es tracta a través del objectes que es trobaran a la fitxa didàctica. Com podem observar en la imatge següent, en la primera plana d'aquesta fitxa didàctica hi ha la portada de l'activitat juntament amb el plànol del museu; en aquest,

els alumnes podran observar que està assenyalat l'àmbit museològic en el qual han de cercar els objectes.

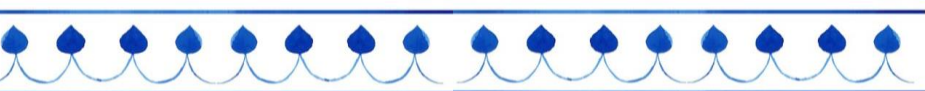
Imatge 43: Primera plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Tot seguit, quan els alumnes girin la fitxa de l'activitat, es trobaran amb una **petita dedicatòria** escrita per Demetrius:

*"Hola gent del futur! Em dic **Demetrius** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies va venir un senyor que em va dir que era un viatger en el temps i em va dir que havia d'escollir cinc objectes que jo fes servir durant el meu dia a dia. No sé per què els vol, però aquí us els deixo perquè els veieu us ho passeu tant bé com jo amb ells!"*

L'objectiu d'aquesta introducció és **apropar els personatges** als estudiants, ja que d'aquesta manera es pot aconseguir **empatitzar** amb el personatge i la seva història a través d'una connexió directa i propera.

A la part inferior de la introducció es troben les fotografies corresponents als **cinc objectes** que fan referència al primer personatge. Aquests, estan enumerats de l'1 al 5 per tal de ser repartit entre els cinc membres del grup. Així doncs, cadascú haurà de seleccionar un objecte sense ser repetit i trobar-lo ubicat en el museu. Un cop tinguin

l'objecte davant, hauran de contestar les preguntes escrites a continuació.

- **Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?**
- **De quina edat pot ser? Com ho podem saber?**
- **Qui podia fer servir aquest objecte?**
- **De qui pot ser? Per què?**

Els alumnes aniran en grup per a respondre aquestes preguntes. D'aquesta manera, el treball en equip els ajudarà a esbrinar qui és aquest personatge. Amb l'ajuda de la lupa, obtinguda a través de la bossa de tela, els alumnes poden ampliar els objectes un cop els tinguin davant per tal d'aprofundir més en la investigació i veure una ampliació molt apropiada de l'objecte.

"Hola gent del futur! Em dic **Demetrius** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies va venir un senyor que em va dir que era un viatger en el temps i em va dir que havia d'escollir cinc objectes que jo fes servir durant el meu dia a dia. No sé per què els vol, però aquí us els deixo perquè els veieu i us ho passeu tant bé com jo amb ells! "

Selecciona un dels 5 objectes i comença a passejar pel museu fins a trobar-lo. Un cop el tinguis davant teu, respon les preguntes:

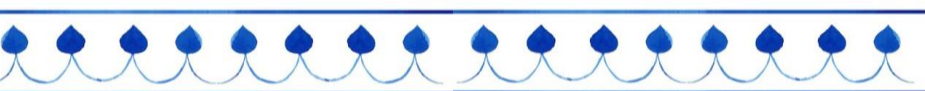
1. Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?

2. De quina edat pot ser? Com ho podem saber?

3. Qui podia fer servir aquest objecte?

4. De qui pot ser? Per què?

Imatge 44: Segona plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Així doncs, des de que es reparteixin les fitxes i els alumnes escullin un objecte, es deixaran un total de **30 minuts** perquè els alumnes facin la **cerca dels objectes** amb el seu grup. Un cop respostes les preguntes i havent fet un quòrum amb el grup en relació a les possibles hipòtesis sobre el seu personatge, avisaran a l'educador o educadora que ja han acabat.

Més tard, hauran de presentar aquesta hipòtesi davant dels altres grups. L'educadora, en aquest cas, establirà els períodes de temps d'exposició i ajudarà als alumnes a guiar-los davant de la història del personatge, dient de qui es tracta i per a què servia cada objecte. Un cop finalitzades les hipòtesis dels personatges i l'exposició de cada grup, l'educadora els hi donarà les següents pautes per a seguir l'activitat a l'escola. Finalment, els acompanyarà fins a la sortida i donarà per acabada la part de l'activitat al museu.

En referència als **continguts**, és a través de Demetrius que els alumnes podran adquirir noves perspectives històriques en relació amb l'antiga Grècia. Entre els objectes que es trobaran els estudiants en l'activitat, hi haurà unes fitxes de joc que podien pertànyer a un nen de l'època. És a través d'aquest objecte que es podrà parlar sobre els **món del joc** i la seva evolució; podran establir connexions amb el passat i analitzar els contrastos amb els jocs actuals.

Tot seguit, un altre debat que es podria obrir a les aules és el de la **llum**, ja que entre els objectes de Demetrius podem trobar una llàntia, la qual avui dia no s'utilitza. No obstant això, els alumnes poden crear una comparació entre la llum de l'antiguitat a través de les espelmes, les fogueres, les torxes amb les bombetes i les llanternes. Els altres objectes, però, es poden utilitzar per fer referència als amulets i les creences amb formes d'animal, associades als infants.

5.4.4. TERCER PERSONATGE: THEODOROS

El **tercer personatge** s'anomena **Theodoros**, un **agricultor** que es dedicava a **produir oli d'oliva** a l'antiga Grècia. La importància d'aquest col·lectiu d'agricultors en l'antiguitat és essencial a l'hora d'estudiar la història a les aules. Si fem una ullada al passat, observem que hi ha molts productes que avui dia seguim utilitzant; l'oli d'oliva va generar una gran producció a Grècia, utilitzats amb finalitats culinàries, cosmètiques o fins i tot en rituals religiosos (Gallego, 2004: 35).

És precisament Grècia la qual conserva diverses llegendes relacionades amb aquest producte. D'una banda, hi ha una llegenda que narra la existència de la primera olivera, la qual va créixer a l'Acròpolis de la deessa Atena durant la disputa entre la regió Àtica i Posidó. Per altra banda, també existeix una llegenda relacionada amb Apol·lo, el qual es diu que va néixer sota una branca d'Olivera. És per aquest motiu que el seu fill, Aristeu, va promulgar l'ofici, ja que ensenyava als

ciutadans a premsar les olives per aconseguir oli. (Aceites Albert, 2023). Sabent els inicis de la producció i el cultiu de l'oli d'oliva a l'antiguitat, és important saber que aquest va ser un producte molt comercialitzat en el mar Mediterrani; «con la colonización griega en el Mediterráneo y gracias a los barcos fenicios, que actuaban como nexo de unión para el intercambio de mercancías con otros países, llega también el aceite, convirtiéndose en piedra angular de la economía, el llamado “oro verde”» (Aceites Albert, 2023).

Aquest personatge pertany al **Grup 3**, i per tal de ser diferenciats a la resta, se'ls adjudicarà la bossa de color **verd** que els hi distribuirà l'educador o educadora. Els alumnes hauran d'esbrinar de qui es tracta a través del objectes que es trobaran a la fitxa didàctica. Com podem observar en la imatge següent, en la primera plana d'aquesta fitxa didàctica hi ha la portada de l'activitat juntament amb el plànol del museu; en aquest,

els alumnes podran observar que està assenyalat l'àmbit museològic en el qual han de cercar els objectes.

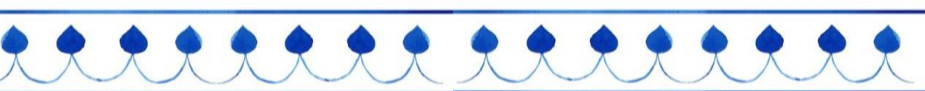
Imatge 45: Primera plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Tot seguit, quan els alumnes girin la fitxa de l'activitat, es trobaran amb una **petita dedicatòria** escrita per Theodoros:

*"Benvolgudes persones del futur que llegiu això, em dic **Theodoros** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies, va aparèixer pel camp un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu treure partit."*

L'objectiu d'aquesta introducció és **apropar els personatges** als estudiants, ja que d'aquesta manera es pot aconseguir **empatitzar** amb el personatge i la seva història a través d'una connexió directa i propera.

A la part inferior de la introducció es troben les fotografies corresponents als **cinc objectes** que fan referència al primer personatge. Aquests, estan enumerats de l'1 al 5 per tal de ser repartit entre els cinc membres del grup. Així doncs, cadascú haurà de seleccionar un objecte sense

ser repetit i trobar-lo ubicat en el museu. Un cop tinguin l'objecte davant, hauran de contestar les preguntes escrites a continuació.

- **Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?**
- **De quina edat pot ser? Com ho podem saber?**
- **Qui podia fer servir aquest objecte?**
- **De qui pot ser? Per què?**

Els alumnes aniran en grup per a respondre aquestes preguntes. D'aquesta manera, el treball en equip els ajudarà a esbrinar qui és aquest personatge. Amb l'ajuda de la lupa, obtinguda a través de la bossa de tela, els alumnes poden ampliar els objectes un cop els tinguin davant per tal d'aprofundir més en la investigació i veure una ampliació molt apropiada de l'objecte.

*"Benvolgudes persones del futur que llegiu això, em dic **Theodoros** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies, va aparèixer pel camp un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu treure partit."*

Selecciona un dels 5 objectes i comença a passejar pel museu fins a trobar-lo. Un cop el tinguis davant teu, respon les preguntes:

1. Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?

2. De quina edat pot ser? Com ho podem saber?

3. Qui podia fer servir aquest objecte?

4. De qui pot ser? Per què?

Imatge 46: Segona plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Així doncs, des de que es reparteixin les fitxes i els alumnes escullin un objecte, es deixaran un total de **30 minuts** perquè els alumnes facin la **cerca dels objectes** amb el seu grup. Un cop respostes les preguntes i havent fet un quòrum amb el grup en relació a les possibles hipòtesis sobre el seu personatge, avisaran a l'educador o educadora que ja han acabat.

Més tard, hauran de presentar aquesta hipòtesi davant dels altres grups. L'educadora, en aquest cas, establirà els períodes de temps d'exposició i ajudarà als alumnes a guiar-los davant de la història del personatge, dient de qui es tracta i per a què servia cada objecte. Un cop finalitzades les hipòtesis dels personatges i l'exposició de cada grup, l'educadora els hi donarà les següents pautes per a seguir l'activitat a l'escola. Finalment, els acompanyarà fins a la sortida i donarà per acabada la part de l'activitat al museu.

En relació als **continguts**, és a través de Theodoros que els alumnes podran adquirir noves perspectives històriques. Entre els objectes proposats, tots ells són estris que utilitzaria qualsevol agricultor en època grega, sobretot, un productor d'oli. D'aquesta manera, a través del *Vas Grec d'Emmagatzematge*, les tisores, la *Urna de ceràmica ebusitana amb decoració pintada* i el *Lècit de ceràmica àtica de figures negres*, l'alumnat podrà obrir una nova perspectiva en relació a l'agricultura i la **producció d'oli**; podran establir connexions amb el passat i contrastar-les amb el present.

A banda de la producció d'oli, també poden parlar de la **Dieta Mediterrània**, un patró alimentari tradicional de les regions que envolten el mar mediterrani, reconegut pels seus beneficis i el seu equilibri nutricional on un dels productes per excel·lència és l'oli d'oliva. Un altre front obert pot ser el del **comerç** pel mar de la mediterrània, ja que en època grega es comercialitzaven productes artesans com la ceràmica, productes manufacturats

com les joies i els tèxtils i sobre tot dos dels líquids més importants; el vi i l'oli d'oliva.

Per últim, és a través del *Conjunt de Vasets votius* que es pot parlar de la importància de la **religió** i la **creença sobre els Déus**. Com hem destacat anteriorment, és en alguns rituals religiosos que s'utilitzaven líquids com l'oli d'oliva. Aquests tipus de vasets s'utilitzaven com a recipients per a oferir líquids als grans Déus. Així doncs, és a través de tots aquests objectes que utilitzaven els agricultors de l'antiga Grècia que es poden posar sobre la taula noves perspectives històriques.

5.4.5. QUART PERSONATGE: NIKIAS

El **quart personatge** s'anomena **Nikias**, un **comerciant de l'antiga Grècia**. A través de la navegació i el comerç, les influències gregues arribaren, finalment, des dels ports colonials foceus fins a zones més allunyades del món. Els objectes que s'intercanviaven eren pràcticament objectes de prestigi com els vasos àtics, joies, objectes votius i de culte, representacions iconogràfiques o líquids per consumir com el vi i l'oli (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024). Gràcies a la creació de les colònies gregues a la costa de la Mediterrània i als comerciants i transportistes que feien possible aquest intercanvi, com ho és Nikias, conservem molts dels objectes i aliments que varen ser transportats des d'una altra part del món fins la Mediterrània.

Aquest personatge pertany al **Grup 4**, i per tal de ser diferenciats a la resta, se'ls adjudicarà la bossa de color **vermell** que els hi distribuirà l'educador o educadora. Els alumnes hauran d'esbrinar de qui es tracta a través del

objectes que es trobaran a la fitxa didàctica. Com podem observar en la imatge següent, en la primera plana d'aquesta fitxa didàctica hi ha la portada de l'activitat juntament amb el plànol del museu; en aquest, els alumnes podran observar que està assenyalat l'àmbit museològic en el qual han de cercar els objectes.

Imatge 47: Primera plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Tot seguit, quan els alumnes girin la fitxa de l'activitat, es trobaran amb una **petita dedicatòria** escrita per Nikias:

*“Benvolgudes persones del futur que llegiu això, em dic **Nikias** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies, va aparèixer pel port un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu treure partit”.*

L'objectiu d'aquesta introducció és **apropar els personatges** als estudiants, ja que d'aquesta manera es pot aconseguir **empatitzar** amb el personatge i la seva història a través d'una connexió directa i propera.

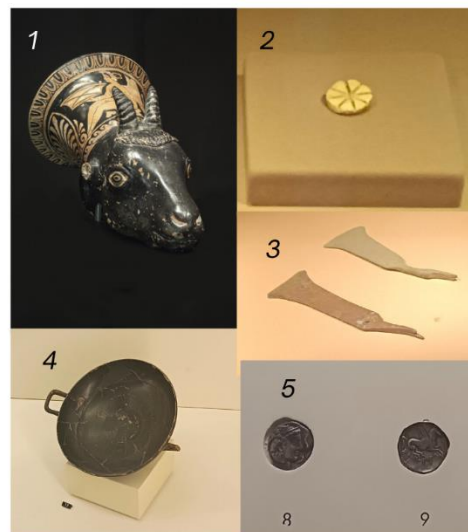
A la part inferior de la introducció es troben les fotografies corresponents als **cinc objectes** que fan referència al primer personatge. Aquests, estan enumerats de l'1 al 5

per tal de ser repartit entre els cinc membres del grup. Així doncs, cadascú haurà de seleccionar un objecte sense ser repetit i trobar-lo ubicat en el museu. Un cop tinguin l'objecte davant, hauran de contestar les preguntes escrites a continuació.

- **Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?**
- **De quina edat pot ser? Com ho podem saber?**
- **Qui podia fer servir aquest objecte?**
- **De qui pot ser? Per què?**

Els alumnes aniran en grup per a respondre aquestes preguntes. D'aquesta manera, el treball en equip els ajudarà a esbrinar qui és aquest personatge. Amb l'ajuda de la lupa, obtinguda a través de la bossa de tela, els alumnes poden ampliar els objectes un cop els tinguin davant per tal d'aprofundir més en la investigació i veure una ampliació molt apropiada de l'objecte.

*"Benvolgudes persones del futur que llegiu això, em dic **Nikias** i vaig viure a l'època dels fenicis i dels grecs. Fa dies, va aparèixer pel port un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu treure partit."*

Selecciona un dels 5 objectes i comença a passejar pel museu fins a trobar-lo. Un cop el tinguis davant teu, respon les preguntes:

1. Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?

2. De quina edat pot ser? Com ho podem saber?

3. Qui podia fer servir aquest objecte?

4. De qui pot ser? Per què?

Imatge 48: Segona plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Així doncs, des de que es reparteixin les fitxes i els alumnes escullin un objecte, es deixaran un total de **30 minuts** perquè els alumnes facin la **cerca dels objectes** amb el seu grup. Un cop respostes les preguntes i havent fet un quòrum amb el grup en relació a les possibles hipòtesis sobre el seu personatge, avisaran a l'educador o educadora que ja han acabat.

Més tard, hauran de presentar aquesta hipòtesi davant dels altres grups. L'educadora, en aquest cas, establirà els períodes de temps d'exposició i ajudarà als alumnes a guiar-los davant de la història del personatge, dient de qui es tracta i per a què servia cada objecte. Un cop finalitzades les hipòtesis dels personatges i l'exposició de cada grup, l'educadora els hi donarà les següents pautes per a seguir l'activitat a l'escola. Finalment, els acompanyarà fins a la sortida i donarà per acabada la part de l'activitat al museu.

En relació als **continguts**, és a través de Nikias que els alumnes podran adquirir noves perspectives històriques sobre l'antiguitat. Entre els objectes proposats, tots ells són objectes quotidians que podria fer servir un comerciant d'època grega, ja sigui per ús propi com per intercanviar. Sobre tot, els *Dracmes*, el *Vas Grec amb forma de cabra* i la *Tapadera de lecanís de ceràmica àtica de figures negres*, fan referència directe a l'**intercanvi d'objectes** que es realitzava entre les cultures indígenes i els grecs.

D'aquesta manera, podem imaginar l'antiga Grècia com una urbanització on es trobaven santuaris i temples, magatzems, habitatges, tallers d'artesans, l'àgora, els llocs de mercat i una zona portuària per on arribaven i desembocaven els comerciants. És a través de Nikias que es poden obrir fronts que tractin sobre el **comerç** i la **moneda**, així com el tipus d'artesanía que es realitzava i els objectes de més valor que s'intercanviaven.

Pel que fa als altres objectes, L'estrella esquemàtica incisa fa referència als **jocs de taula** que realitzaven els comerciants per passar temps d'oci. Aquest tipus de fitxa en concret, es poden trobar a diverses tombes de comerciants (Museu d'Arqueologia de Catalunya, 2024). Per últim, i en referència a les Navalles, aquestes fan referència a que es tracta d'un home, ja que servien per rasurar la barba o tallar els cabells. D'aquesta manera, es pot obrir un altre debat sobre la **higiene** i la cura personal.

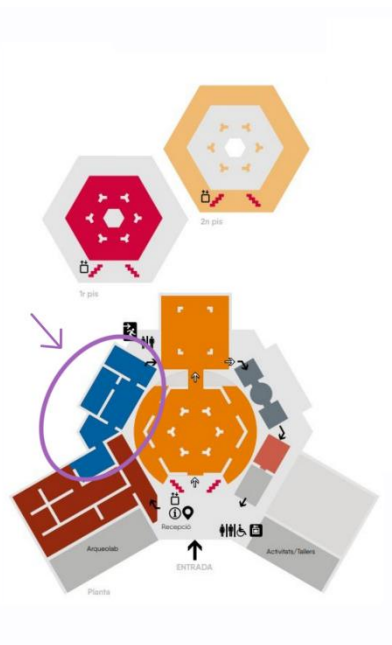
5.4.6. CINQUÈ PERSONATGE: PHYTIA

El **cinquè personatge** s'anomena **Phytia**, una **sacerdotessa de l'antiga Grècia**. La figura de la sacerdotessa en aquesta època era de gran importància perquè requeria assumir moltes responsabilitats de caràcter religiós. Tal com menciona Ana Iriarte al llibre *De amazonas a ciudadanos*; «las funciones sacerdotales procuran a la mujer un status político privilegiado, dado que entre dichas funciones se encuentran la de administrar los fondos del santuario y la de mediar entre éste y las Instituciones públicas que toman decisiones que lo conciernen» (Iriarte, 2002: 17).

Les sacerdotesses han esdevingut un paper molt important en la història, ja que s'han fet cura de tots els temples, santuaris i rituals amb ofrenes cap a les divinitats. La religió cap als grans Déus i la mitologia grega era essencial en la civilització grega, ja que estava arrelat a la vida quotidiana; unificaven la societat mitjançant creences i pràctiques, les festivitats giraven entorn de la

religió i establia l'ordre en el món, donant l'explicació a fenòmens i esdeveniments inexplicables. Les sacerdotesses, doncs, conservaven els grans temples i s'encarregaven de mantenir als Déus contents; els hi regalaven ofrenes, els hi rendien culte i preparaven rituals en honor a aquests.

Aquest personatge pertany al **Grup 5**, i per tal de ser diferenciats a la resta, se'ls adjudicarà la bossa de color **taronja** que els hi distribuirà l'educador o educadora. Els alumnes hauran d'esbrinar de qui es tracta a través del objectes que es trobaran a la fitxa didàctica. Com podem observar en la imatge següent, en la primera plana d'aquesta fitxa didàctica hi ha la portada de l'activitat juntament amb el plànol del museu; en aquest, els alumnes podran observar que està assenyalat l'àmbit museològic en el qual han de cercar els objectes.

Imatge 49: Primera plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

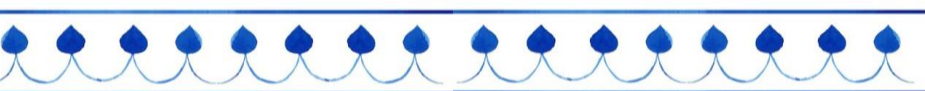
Tot seguit, quan els alumnes girin la fitxa de l'activitat, es trobaran amb una **petita dedicatòria** escrita per Phytia:

*“Estimades persones que viviu en una altra línia temporal i llegiu això, em dic **Phytia** i vaig viure a l'època dels fenicis i els grecs. Fa temps, va aparèixer pel santuari un viatger en el temps i em*

va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu rendir culte”.

L'objectiu d'aquesta introducció és **apropar els personatges** als estudiants, ja que d'aquesta manera es pot aconseguir **empatitzar** amb el personatge i la seva història a través d'una connexió directa i propera.

A la part inferior de la introducció es troben les fotografies corresponents als **cinc objectes** que fan referència al primer personatge. Aquests, estan enumerats de l'1 al 5 per tal de ser repartit entre els cinc membres del grup. Així doncs, cadascú haurà de seleccionar un objecte sense ser repetit i trobar-lo ubicat en el museu. Un cop tinguin l'objecte davant, hauran de contestar les preguntes escrites a continuació.

- **Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?**
- **De quina edat pot ser? Com ho podem saber?**
- **Qui podia fer servir aquest objecte?**
- **De qui pot ser? Per què?**

Els alumnes aniran en grup per a respondre aquestes preguntes. D'aquesta manera, el treball en equip els ajudarà a esbrinar qui és aquest personatge. Amb l'ajuda de la lupa, obtinguda a través de la bossa de tela, els alumnes poden ampliar els objectes un cop els tinguin davant per tal d'aprofundir més en la investigació i veure una ampliació molt apropiada de l'objecte.

*"Estimades persones que viviu en una altra línia temporal i llegiu això, em dic **Phytia** i vaig viure a l'època dels fenicis i els grecs. Fa temps, va aparèixer pel santuari un viatger en el temps i em va dir que havia de seleccionar cinc objectes que em representessin i utilitzés sovint en el meu dia a dia. Tot i que no sé per què els voldria... aquí els teniu, espero que els trobeu i els cuideu com si fossin vostres, perquè ho són. Segur que els hi sabeu rendir culte."*

Selecciona un dels 5 objectes i comença a passejar pel museu fins a trobar-lo. Un cop el tinguis davant teu, respon les preguntes:

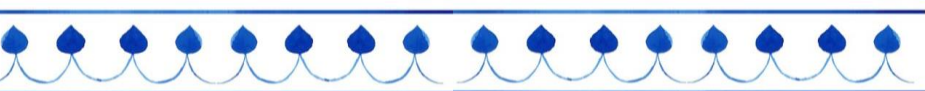
1. Què pot ser aquest objecte? Per a què s'utilitzava?

2. De quina edat pot ser? Com ho podem saber?

3. Qui podia fer servir aquest objecte?

4. De qui pot ser? Per què?

Imatge 50: Segona plana de la fitxa didàctica. Font: Creació pròpia.

Així doncs, des de que es reparteixin les fitxes i els alumnes escullin un objecte, es deixaran un total de **30 minuts** perquè els alumnes facin la **cerca dels objectes** amb el seu grup. Un cop respostes les preguntes i havent fet un quòrum amb el grup en relació a les possibles hipòtesis sobre el seu personatge, avisaran a l'educador o educadora que ja han acabat.

Més tard, hauran de presentar aquesta hipòtesi davant dels altres grups. L'educadora, en aquest cas, establirà els períodes de temps d'exposició i ajudarà als alumnes a guiar-los davant de la història del personatge, dient de qui es tracta i per a què servia cada objecte. Un cop finalitzades les hipòtesis dels personatges i l'exposició de cada grup, l'educadora els hi donarà les següents pautes per a seguir l'activitat a l'escola. Finalment, els acompanyarà fins a la sortida i donarà per acabada la part de l'activitat al museu.

En relació als **continguts**, és a través de Phytia que els alumnes podran adquirir noves perspectives històriques sobre l'antiguitat. Entre els objectes proposats, tots ells són objectes quotidians que podria fer servir una sacerdotessa d'època grega. A través del *Petit cap femení de marbre*, la *Figura femenina oferent de terracota* i els *Peveters de terracota*, l'estudiant podrà adquirir uns coneixements nous sobre la **mitologia**, la **religió** i les ofrenes cap als Déus.

És a través de Phytia que es valorarà el col·lectiu femení que adquiria tota una **responsabilitat** a l'hora de conservar els santuaris rendir culte als Déus de la mitologia grega. D'aquesta manera es podran crear connexions amb el passat i es podran contrastar amb el present.

Tot seguit, és a través d'objectes com els *Ungüentaris d'alabastre* i l'*Esçif de ceràmica àtica de vernís negre* que podran obrir nous debats sobre els **rituals**. Les

sacerdotesses utilitzaven líquids i aliments per a fer barreges significatives; les libacions, els banys rituals, els rituals amb vi i oli i els rituals amb aigua sagrada eren esdeveniments quotidians en el dia a dia dels ciutadans grecs i les sacerdotesses, ja que reflectien la relació entre els humans i els éssers divins, entre la naturalesa i la espiritualitat.

En relació al **tancament de l'activitat** al museu, aquesta es durà a terme quan tots els grups hagin fet un **petit quòrum** per desxifrar a qui pertanyen aquest objectes que han visualitzat. Un cop que els grups tinguin les hipòtesi, l'educador o educadora exercirà el paper de guia; els grups aniran d'un en un exposant els objectes que tenien i la hipòtesi del personatge – quin gènere, edat i ocupació o rol–. Dins de cada objecte, aquest donarà a parlar d'un tema en concret, debat que obrirà la persona docent i que hauran de seguir els estudiants.

Un cop exposats tots els grups, els estudiants retornaran les bosses de tela amb les lopes, els llapis i les carpetes amb pinça. El gomet i la fitxa didàctica poden emportar-la a casa o a l'escola. Finalment, l'educador o educadora acomiadarà al grup desitjant que hagin après nous coneixements i motivant perquè aquests puguin seguir descobrint els misteris de la Mediterrània a classe a través dels objectes.

5.4.7. SEGONA PART DE L'ACTIVITAT

Pel que fa al funcionament de la **segona part de l'activitat**, aquesta es realitzarà a l'**aula** del **centre educatiu**. Un cop finalitzada la primera part al museu, els alumnes marxaran a les escoles per seguir ampliant continguts gràcies a “*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*”. És en aquesta part de l'activitat que els alumnes utilitzaran recursos digitals i creatius per a poder seguir amb la temàtica que venien fent i aprenent des del museu.

Per a poder realitzar aquesta segona part, el docent disposarà d'unes pautes concretes donades, com a guia, pel Museu d'Arqueologia de Catalunya. En aquest apartat serà necessari comptar amb un dispositiu electrònic amb accés a Google Chrome. Serà a través d'aquest que els alumnes podran accedir als objectes de l'activitat de manera digital. Depenent de l'escola, aquesta proporcionarà els recursos tecnològics que

tingui, ja sigui una tauleta electrònica, *Chromebooks*, ordinadors de taula, etc.

Un cop l'alumnat obtingui un dispositiu amb accés a internet, aquests hauran d'accedir a la web del Museu d'Arqueologia de Catalunya (macbarcelona.cat). En aquesta, hauran de clicar a “Aprèn” i dins d'aquest a “Materials i recursos didàctics”.

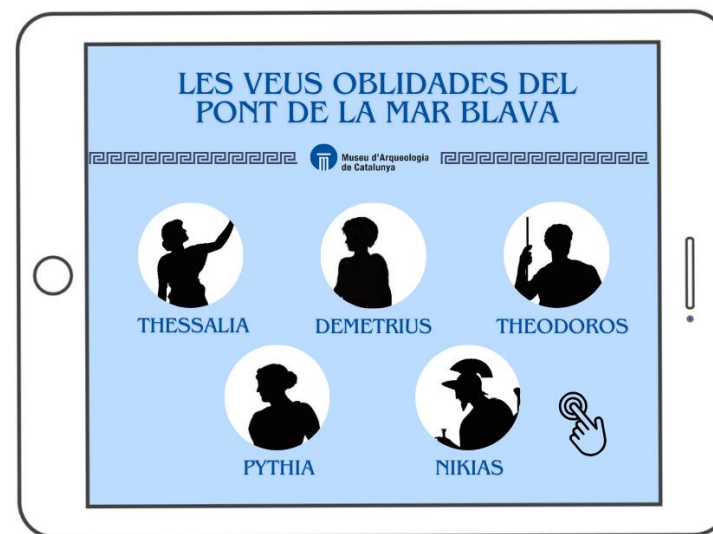

Imatge 51: Portal d'Internet en l'apartat “Aprèn” del MAC. Font: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Dins de “Materials i recursos didàctics” hi haurà una secció titulada “**Activitat: Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava**”¹⁶. Per poder accedir a aquesta, serà necessari un codi que obtindrà el docent de l'escola un cop s'hagi contractat l'activitat. D'aquesta manera, el MAC proporcionarà un codi anual perquè els centres educatius puguin tenir accés durant tot un curs per poder extreure continguts a través dels objectes digitalitzats.

Un cop introduït el codi proporcionat pel docent, els alumnes accediran a una pantalla sobre l'activitat que han realitzat en el museu. Com podem veure en el model de pantalla crear a continuació, apareixerà el títol de l'activitat i els cinc personatges; Thessalia, Demetrius, Theodoros, Nikias i Phytia.

¹⁶ Actualment, el Museu d'Arqueologia no disposa d'un apartat d'activitats “en línia”. D'aquesta manera, es proposa a la institució crear un apartat dins de la seva pagina web on els centres educatius puguin tenir accés per descarregar continguts o ampliar una activitat que hagin contractat. L'accés a aquest

Imatge 52: Model de la pantalla “Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava”. Font: Creació pròpia.

Tot seguit, els alumnes hauran de clicar al personatge que ells escullin, però amb la condició que no sigui el mateix que han tractat dins del museu. Per exemple, si un

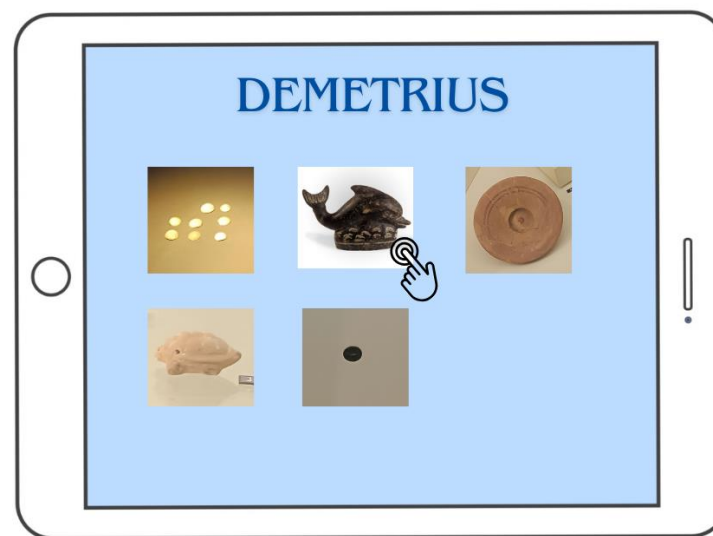
apartat es realitzaria a través d'un codi d'accés proporcionat pel propi Museu d'Arqueologia de Catalunya un cop el centre educatiu hagi contractat l'activitat.

alumne clica damunt de la icona de Demetrius, el nen d'època grega, es trobarà uns altres cinc icones dels objectes que pertanyen a aquest. Els objectes són digitalitzats a través de l'*SketchFab*, una pàgina web on es poden crear i pujar models 3D.

El Museu d'Arqueologia de Catalunya ja disposa actualment d'una conta de *SketchFab* anomenada @macb3d¹⁷. En aquesta part de l'activitat, doncs, els alumnes podran ampliar continguts a través dels objectes digitals. A la mateixa vegada, es permet seguir amb la connexió directa entre alumne i objecte; l'estudiant pot moure aquest amb el ratolí o la seva pròpia mà per tal d'aconseguir observar-lo des de totes les perspectives possibles, fet impossible dins del museu, ja que es troba en una vitrina. Com podem veure a la imatge, l'objecte *Guttus del dofí* pot ser visualitzat de diverses maneres: des

de davant, des de darrera i fins i tot des de la part inferior de la peça, on podem contemplar l'etiqueta.

Imatge 53: Model de la pantalla "Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava". Font: Creació pròpia.

¹⁷ El Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona no disposa de la digitalització de tots els objectes que formen part del museu. Per tal que tots els alumnes tinguin accés als objectes dels personatges

corresponents, s'hauria de realitzar diverses fotografies en 3D dels objectes que apareixen en l'activitat i pujar-los a la conta d'*Sketchfab* @macb3d.

Imatge 54: Model de la pantalla "Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava". Font: Creació pròpia.

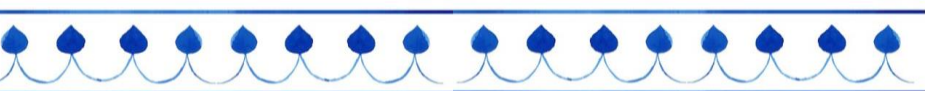
A través dels objectes digitalitzats, es pretén que els alumnes segueixin amb l'aprenentatge iniciat al museu sobre les vides antigues a la Mediterrània. D'aquesta manera, hi haurà un seguit de preguntes sobre els quals es poden ampliar diversos continguts:

- **Es tracta d'un objecte que utilitzaven tots els membres de la societat? O era d'ús restringit?**

- **Que va suposar l'aparició d'aquest objecte en època grega?**
- **En l'actualitat tenim algun objecte que s'assembli a aquest?**
- **Segueix existint a dia d'avui?**
- **Observa bé l'objecte des de tots els angles possibles. Descriu com funcionava.**

Aquestes preguntes seran respostes a través de l'observació dels objectes digitalitzats. Els alumnes, canviant totalment de personatge i d'objecte del museu, connectaran amb un altre personatge i hauran de respondre aquestes preguntes de caràcter més funcional i històric. D'aquesta manera, s'aconsegueix ampliar el recurs de la didàctica de l'objecte.

Un cop contestades les preguntes, els alumnes, guiats pel docent de l'aula, adquiriran un coneixement que es pot sumar en aquesta xarxa de continguts de la qual

parlaven Joan Santacana i Nayra Llonch dins dels anomenats inclusors de la ment.

En finalitzar el torn de respostes, el docent de l'aula exposarà el projecte que hauran de crear a través dels continguts apresos; un **"museu a l'aula"**. D'aquesta manera, els alumnes hauran de realitzar una peça artística que es relacioni amb els continguts apresos tant al museu com a l'aula. La pregunta inicial serà la següent: Què en podem dir de la Mar Blava?

A partir de la inducció realitzada tant a l'escola com al museu, els alumnes hauran de crear un producte. Aquest producte serà un **mapa visual de les vides de la Mediterrània**. A partir dels personatges i els objectes, poden parlar del que han après sobre la Mediterrània i, sobretot, afegir aquestes multiperspectives al fil narratiu de la història. Per tant, es crearan diverses peces artístiques que, un cop finalitzades, es penjaran per tota l'escola amb el títol següent: **Les vides al Pont de la Mar**

Blava. En aquesta mena d'exposició per l'escola, es crearà un museu perquè els alumnes de 3r i 4t exposin el què han après a mode de síntesi. No obstant això, això també servirà per ensenyar als altres cursos, ja que serà accessible per a tota l'escola.

Aquestes peces artístiques es realitzaran amb material donat per la pròpia escola: cartolines, fotografies impreses sobre els objectes, cola, retoladors, llapis de color, tisores, etc. Fins i tot, si l'escola disposa d'una impressora en 3D, aquesta pot imprimir un model en 3D sobre els objectes de la col·lecció del MAC per així incorporar-lo en aquest "museu a l'aula".

En definitiva, aquesta segona part de l'activitat permet als alumnes seguir amb l'aprenentatge a través dels objectes. El recurs principal és la **digitalització**, ja que a través d'un dispositiu amb accés a internet, els alumnes podran observar els objectes des de totes les perspectives possibles a través dels models 3D. És a través

d'aquest que els estudiants podran aprofundir en continguts i seguir amb el seu anàlisi. És interessant remarcar que la digitalització de les obres representa una inversió en el futur de l'educació dins de l'àmbit museístic; un cop es digitalitzen les peces, aquestes esdevenen accessibles per a tothom i es poden utilitzar com a recurs educatiu. Finalment, serà a través d'aquest mapa visual que els alumnes podran crear una mena de "museu a l'escola", creant un **espai de síntesi** o cloenda on es col·loquin totes les peces artístiques per mostrar els continguts apresos sobre la Mediterrània en època grega.

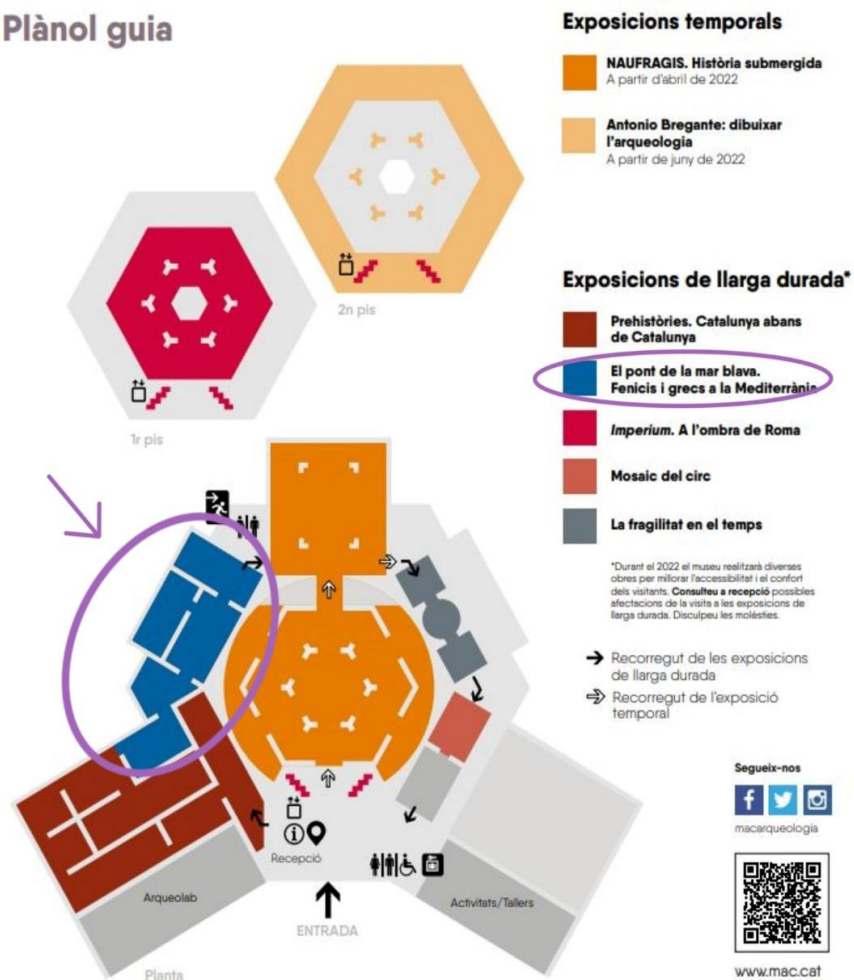
5.5. DISSENY GENERAL DE LA PROPOSTA EDUCATIVA

Aquesta proposta sorgeix de la voluntat de crear una activitat didàctica on la metodologia a utilitzar sigui la didàctica de l'objecte. Com els museus són un gran contenidor d'objectes, s'ha realitzat la proposta didàctica en aquest àmbit amb l'objectiu **de traslladar les escoles al museu perquè els alumnes puguin crear uns vincles directes i reals amb els objectes**, sent aquests els que, per ells mateixos, i guiant l'observació i l'anàlisi, transmeten els coneixements.

En aquest cas, s'ha escollit el Museu d'Arqueologia de Catalunya, concretament la seu de Barcelona, per què aquest disposa d'una gran col·lecció d'objectes arqueològics, sobre els quals s'estructurarà l'activitat, anomenada ***“Les Veus Oblidades del Pont de la Mar Blava”***.

El Museu d'Arqueologia de Catalunya amb seu a Barcelona es divideix en diferents àmbits museològics: 1) Prehistòries, Catalunya abans de Catalunya. 2) El Pont de la Mar Blava, Fenicis i Grecs a la Mediterrània. 3) Imperium, a l'ombra de Roma. 4) La Fragilitat en el temps. Per a realitzar aquesta activitat, s'ha escollit el segon àmbit, **“El Pont de la Mar Blava, Fenicis i Grecs a la Mediterrània”**. A través dels objectes arqueològics d'aquesta època, doncs, els alumnes podran aconseguir noves perspectives històriques sobre el passat, aprenent d'aquest i traslladant-lo al panorama actual.

Plànol guia

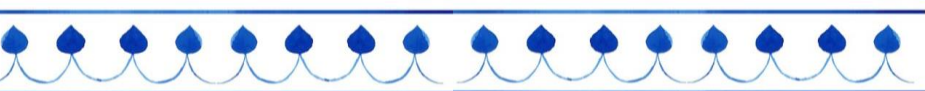

Imatge 55: Plànol del Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona.

Font: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

D'aquesta manera, la proposta s'articula al voltant de **cinc personatges que van viure en època grega** en ple auge de navegació per la Mediterrània, entre els segles **V – II a.C** per tal de proporcionar una multiperspectiva històrica. Cal remarcar, però, que els personatges no són cap testimoni verídic, sinó que serveixen com una representació d'aquells col·lectius invisibilitzats a l'hora d'estudiar la història a les aules educatives. Per tal de poder descobrir la història d'aquests personatges, hi haurà un total de cinc objectes arqueològics per cada un d'ells, els quals es trobaran ubicats en el mateix museu, dins de l'àmbit "El Pont de la Mar Blava, Fenicis i Grecs".

L'activitat està plantejada per a ser realitzada en dos espais clarament diferenciats; essent l'activitat principal la que es desenvolupi al museu amb la col·lecció original i comentada a l'escola mitjançant recursos de digitalització del patrimoni. En la **primera part**, realitzada dins del museu, es durà a terme una dinàmica grupal on els alumnes hauran de descobrir les històries que

s'amaguen darrera d'aquests personatges mitjançant els objectes seleccionats. És a través de l'**anàlisi**, l'**observació** i la **reflexió** que els estudiants poden adquirir nous coneixements, sent aquests impartits per la connexió directa que sorgeix entre l'alumne i l'objecte.

D'aquesta manera, l'educador o educadora deixa de ser l'element principal en l'activitat, adquirint un rol de guia. El protagonista, doncs, són els objectes. Un cop els alumnes hagin obtingut les respostes mitjançant un protocol d'observació i anàlisi, i ajudant-se dels continguts de la museografia, es posarà en comú amb l'altra resta del grup i, seran ells els qui, a través dels objectes, explicaran la història del personatge. L'objectiu principal d'aquesta primera part, doncs, tracta de fomentar el recurs de la didàctica de l'objecte.

En relació a la **segona part** de l'activitat realitzada a les aules dels centres educatius, es durà a terme una activitat a manera d'ampliació i tancament. Els alumnes

hauran d'exposar una peça artística en l'anomenat "**Mapa visual de les vides a la Mediterrània**", un projecte que ampliarà l'activitat per tal que els alumnes puguin seguir amb la seva investigació.

Per a poder treballar amb els objectes, s'utilitzarà el programa del **SketchFab**, ja que el Museu d'Arqueologia de Catalunya disposa de les figures digitalitzades. D'aquesta manera, es segueix promovent la didàctica de l'objecte en l'aula a través dels objectes reals de manera digital. Les peces artístiques, exposades a l'escola, serviran com a mena de conclusió final de l'activitat i, alhora, tenen l'objectiu de donar pas a un debat on el docent pot incloure les noves perspectives històriques a les aules; a través dels objectes i els personatges es podrà deixar enrere el temari lineal i, ampliar-ho, a un nou horitzó de perspectives on els col·lectius que han estat invisibilitzats, ara tenen veu.

LES VEUS OBLIDADES DEL PONT DE LA MAR BLAVA

Objectius

- Conèixer noves perspectives històriques de l'antiguitat.
- Analitzar el passat i el present a través dels objectes.
- Donar visibilitat a col·lectius que han estat silenciats dins de les narratives d'història a l'aula.
- Aprendre aplicant el mètode inductiu.
- Fomentar el treball individual i en equip.
- Utilitzar les eines digitals dins de la didàctica de l'objecte.

Nivell educatiu

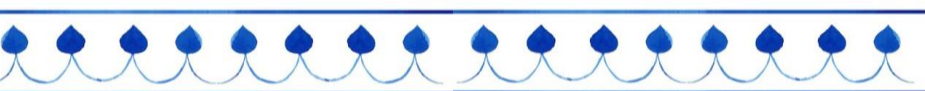
Cicle mitjà d'Educació Primària: 3r i 4t.

Durada

1 h i 30 min al museu i 2 hores al centre educatiu, depenent de la durada de les exposicions i el debat a l'aula.

Descripció

Aquesta activitat està centrada en l'àmbit de "El Pont de la Mar Blava: Fenicis i Grecs a la Mediterrània" i pretén donar visibilitat a tots aquells col·lectius que han format part de la història i que han sigut silenciats a l'hora de treballar l'assignatura d'història a les aules. A

	través dels objectes arqueològics, descobrirem la història de cinc personatges que varen viure en època grega.
Tipologia	Taller dinàmic amb dues parts: la primera part es realitzarà al museu a través d'una passejada per aquest on els alumnes han de descobrir i analitzar els objectes que els portaran a conèixer els personatges. La segona part, en canvi, es realitzarà a les aules dels centres educatius, on els alumnes podran seguir amb l'anàlisi dels objectes de manera digital i fer una cloenda del què han après sobre la Mediterrània a través d'un mapa visual.

Materials	- Guió per l'educador / educadora - Fitxes en A4 amb la informació dels objectes i personatges per a cada alumne. - Material per escriure; llapis / bolígraf. - Bossa de tela per cada grup que cada una conté 5 carpetes amb pinça i 5 lupes per observar els objectes. - Programa digital <i>SketchFab</i> amb els objectes de la col·lecció del museu digitalitzats,
------------------	---

5.6. AVALUACIÓ DE L'ACTIVITAT

Per tal de comprovar que una activitat didàctica assoleixi els objectius plantejats al principi i funcioni adaptant-se a les necessitats dels estudiants, s'ha de generar una avaluació. A través d'aquesta es podran **recollir, analitzar i interpretar dades** sobre la implementació i els **resultats de l'activitat** amb l'objectiu de determinar la seva eficàcia, eficiència i impacte.

Per aquest motiu, és en aquesta proposta d'activitat creada per al Museu d'Arqueologia de Catalunya que s'ha elaborat un **qüestionari de satisfacció i avaluació** per tal de saber els punts més forts de l'activitat, les seves àrees de millora i si ha complert les necessitats dels estudiants. El model i els paràmetres proporcionats a continuació s'han realitzat gràcies als exemples d'avaluació d'activitats didàctiques la Generalitat de Catalunya i l'Agència Catalana del Patrimoni. Aquest qüestionari sobre "*Les veus oblidades del Pont de la Mar*

Blava" serà enviat per **correu electrònic** als **docents** dels centres educatius un cop hagi finalitzat l'activitat, tant la part realitzada al museu com la part realitzada a l'escola.

Tot i haver de contestar unes preguntes en base a uns indicadors, també hi haurà un apartat on els docents puguin expressar-se de manera lliure per fer observacions i suggeriments en relació a l'activitat de cara a futures millores de la proposta educativa.

INDICADORS				
	Molt assolit	Assolit	Poc assolit	No assolit
Es vinculen els continguts de l'activitat amb els continguts curriculars de l'assignatura?				
Es promou l'interès i la iniciativa entre l'alumnat?				
S'estableix un diàleg entre els objectes del museu i els alumnes?				
S'han adquirit coneixements a través del recurs de la didàctica de l'objecte?				
S'han après noves perspectives històriques a través				

dels cinc personatges?				
L'educador o educadora ha generat preguntes per tal d'establir un diàleg i una reflexió entre els alumnes?				
Hi ha una organització clara en l'activitat?				
S'han ampliat els continguts de l'activitat a través dels objectes digitalitzats a la web d'SketchFab?				
S'ha realitzat un projecte final positiu on els alumnes han pogut demostrar el seu aprenentatge?				

Valora l'activitat de l'1 al 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Valora les fitxes didàctiques repartides al museu de l'1 al 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Valora la selecció d'objectes en relació als personatges de l'1 al 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Valora el grau de satisfacció de l'1 al 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Valora el mètode didàctic emprat de l'1 al 10:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
---	---	---	---	---	---	---	---	---	----

Quina és la part que us ha agradat més? Per què?

--

Quina és la part que us ha agradat menys? Per què?

--

Recomanaríeu l'activitat a un altre centre educatiu?

SÍ	NO
----	----

Si has respost “no” a la pregunta anterior, per què?

Observacions, propostes de millora o suggeriments:

5.7. PLA DE DIFUSIÓ

El **pla de difusió** de l'activitat “*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*” es donarà a través de les estratègies ja aplicades pel mateix Museu d'Arqueologia de Catalunya. Aquest, ja disposa de diverses vies de difusió com la pàgina web, les xarxes socials i el contacte directe amb els centres educatius.

En referència a la **pàgina web** de la institució, l'activitat es trobarà dins de l'apartat “Aprèn” i “Activitats didàctiques”. En aquest, es trobarà una breu descripció de l'activitat, el públic escolar al qual es dirigeix i els objectius. Des d'aquesta via de difusió, els centres escolars poden accedir a la pàgina web i trobar la informació necessària.

En referència a les **xarxes socials**, el Museu d'Arqueologia de Catalunya disposa d'Instagram, TikTok, Twitter i Facebook. És a través d'aquests canals que es podrà fer una difusió de les activitats didàctiques i, en concret, de

Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava. En la següent imatge es pot observar dues hipotètiques publicacions del museu per promocionar i difondre l'activitat.

Imatge 56: Hipotètica publicació d'Instagram a la conta @macarqueologia. Font: Creació pròpia.

Museu d'Arqueologia de Catalunya

@macarqueologia

Aquest curs, vine a gaudir el fascinant món de la Mediterrània! L'activitat *Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava* ens presenta diversos objectes que pertanyen a cinc personatges de l'antiga Grècia. A través d'aquests, els alumnes d'educació primària podran conèixer noves perspectives històriques. No t'ho perdís! #MACBarcelona

Imatge 57: Hipotètica publicació d'Instagram a la conta @macarqueologia. Font: Creació pròpia.

Finalment, una altra via de difusió serà el contacte directe amb els centres educatius. En gairebé totes les institucions, hi ha escoles que cada any repeteixen d'activitat al mateix museu. És per aquest motiu, que les escoles rebran un correu electrònic automatitzat que promocióni l'activitat de "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*". D'aquesta manera, els hi arribarà tota la informació per si estan interessats en contractar l'activitat.

5.8. CRONOGRAMA

	MESOS											
	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Setembre	Octubre	Novembre	Desembre
Ideació de la proposta												
Elaboració de la proposta												
Recerca de documentació històrica i fonts bibliogràfiques												
Elaboració de textos												
Correcció de textos												
Disseny de la proposta												
Disseny del contingut didàctic												
Disseny gràfic de l'activitat												
Contingut digital												
Digitalització de les peces del MAC												
Modificació contingut SketchFab												
Material de l'activitat												
Adquisició del material específic per l'activitat												
Revisió de l'activitat												
Difusió de l'activitat												

5.9. PRESSUPOST I PLA DE FINANÇAMENT

El pla de finançament de la proposta educativa per al Museu d'Arqueologia de Catalunya és gestionat per les subvencions del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya;

- **Subvenció per al funcionament i activitats dels museus a Catalunya (CLT007):** Aquesta subvenció està destinada a les activitats dels Museus de Catalunya. Tal com es destaca en la descripció d'aquesta: «S'entén per activitat museística la pròpia per a l'acompliment de les funcions del museu; és a dir, la reunió, protecció, conservació, estudi i exhibició de béns culturals; la difusió del coneixement per a la recerca i l'ensenyament, i la constitució del museu com a espai per a la participació cultural, lúdica i científica dels ciutadans». (Departament de Cultura, 2024).

- **Subvencions per a la implementació de programes estratègics i projectes específics dels museus:** Dins d'aquesta subvenció hi ha diversos apartats, on hi ha un específic que parla sobre projectes educatius; «Projecte educatius innovadors, que replantegin la relació entre el museu i la comunitat educativa, i que fomentin l'ús de les tecnologies digitals». (Departament de Cultura, 2024).

En referència al **pressupost**, s'ha fet un desglossament per diferents àmbits i, finalment, un total:

	Quantitat	Import per unitat	Import total
Ideació de la proposta			
Conceptualització de la proposta	1	3.500€	3.500€

Documentació històrica	1	1.200€	1.200€
Elaboració de textos	1	800€	800€
Correcció de textos	1	500€	500€
		Total	6.000€

	Quantitat	Import per unitat	Import total
Disseny de la proposta			
Disseny del contingut didàctic	1	1.200€	1.200€
Disseny gràfic de l'activitat	1	2.000€	2.000€
		Total	3.200€

	Quantitat	Import per unitat	Import total
Digitalització			
Digitalització de les peces del MAC	25	500€	12.500€
Modificació pàgina web MAC	1	350€	350€
Modificació contingut SketchFab	1	450€	450€
		Total	13.300€

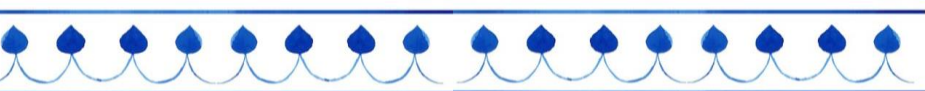
	Quantitat	Import per unitat	Import total
Material per l'activitat (anual)			
Bosses de tela de colors	10	8€	80€
Gomets de colors	10	3,38€	33,8€
Lupes	50	3,50€	175€
Carpeta amb pinça	50	3,20€	160€
Caixa de 150 llapis	3	12,35€	37,05€
		Total	485,85€

RESUM	
Descripció	Total
Ideació de la proposta	6.000€
Disseny de la proposta	3.200€
Digitalització	13.300€
Material per l'activitat (anual)	485,85€
TOTAL	22.548,85€

*IVA inclòs

6. CONCLUSIONS

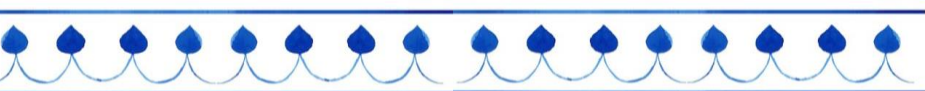

Per tal de tancar la proposta educativa per al Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona, es realitzaran unes **conclusions** a mode de síntesi.

El projecte educatiu anomenat "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*" es dirigeix als alumnes de **cicle mitjà de primària** i respon a la **voluntat de crear una activitat** on la **metodologia** a utilitzar sigui la **didàctica de l'objecte**. Tal com s'ha observat al marc teòric, els objectes són **eines didàctiques** molt potents perquè és a través d'ells que, generant un discurs adequat, es pot aconseguir un aprenentatge **senzill, dinàmic, divertit i enriquidor**. La connexió que es crea entre l'estudiant i l'objecte és directa, ja que s'aconsegueix mitjançant l'anàlisi i l'observació. En aquesta activitat, doncs, els objectes es situen al centre mentre que l'educador o educadora exerceix el paper de guia, deixant que l'estudiant adquireixi un rol actiu.

En referència a la tria d'objectes per a dur a terme l'activitat, s'han seleccionat vint-i-cinc objectes de la col·lecció del Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona, i en concret, de l'àmbit anomenat "*El Pont de la Mar Blava: Fenicis i Grecs a la Mediterrània*". En aquest cas, els objectes són **altaveus de cinc personatges de l'antiga Grècia**, els protagonistes de l'activitat. Serà a través d'aquests que els estudiants podran desxifrar de qui es tracta.

Així mateix, com s'ha comentat en el present marc teòric, la narració de la història a les aules educatives ha estat lineal i centrada en esdeveniments bèl·lics i de lideratge per part d'un personatge masculí. En aquesta activitat, doncs, es generen **multiperspectives** de la història perquè es dona veu als col·lectius invisibles, a aquells que han estat silenciats o menys estudiats a l'hora de narrar la història. És per aquest motiu que "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*" està creada a partir de cinc personatges que van formar part d'aquest col·lectiu; una

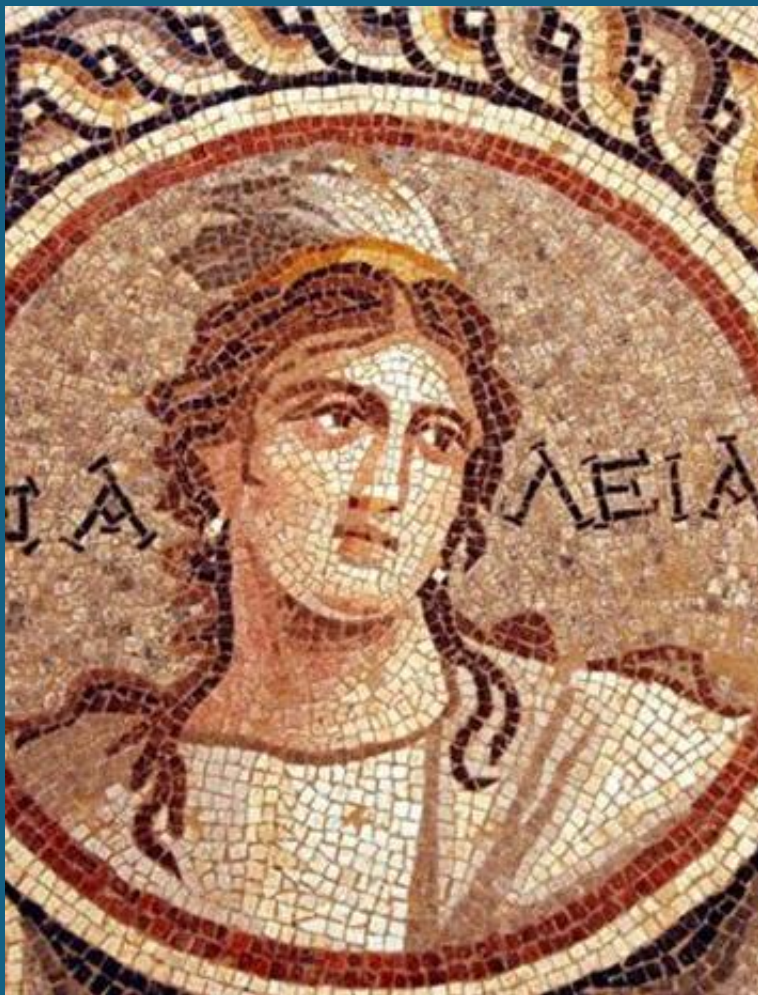
dona, un nen, un productor agrari, una sacerdotessa i un comerciant. En definitiva, els objectes ajudaran als alumnes a **descobrir noves perspectives històriques allunyades de les narratives oficials**.

Tot seguit, s'ha dividit aquesta activitat en **dues parts** clarament diferenciades; al **museu** i a **l'escola**. En referència al museu, és el lloc on els estudiants podran observar els objectes *in situ* per a poder desxifrar les identitats dels nostres avantpassats. En referència a l'escola, s'ha generat un contingut digitalitzat de les peces de la col·lecció del Museu d'Arqueologia de Catalunya perquè els alumnes puguin seguir ampliant en la seva investigació; la **digitalització** de les col·leccions són una inversió molt important en una institució museística, ja que permet ser accessible per a tothom i alhora, es poden utilitzar com a eines educatives.

En relació a aquesta última part de l'activitat, els alumnes hauran de realitzar una exposició de peces artístiques

que serveixi com a síntesi per demostrar què han après sobre la vida a la Mediterrània a través dels objectes proporcionats per l'activitat educativa. Per aquest motiu, es crearà una mena de "Museu – escola" on s'exposin les creacions artístiques. Serà a través d'aquest que els alumnes de primària podran ensenyar diverses perspectives històriques a tots els cursos de l'escola.

En definitiva, "*Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava*" és una activitat que **fomenta l'ús** de recursos de l'escola nova com la **didàctica de l'objecte**, ja que és a través d'aquests que es poden generar **múltiples continguts**. En aquest cas, són **els objectes els que donen veu a aquests col·lectius silenciats** dins de la narrativa oficial dels centres educatius. El Museu d'Arqueologia de Catalunya i els alumnes de les escoles col·laboren per mostrar **noves perspectives històriques**, necessàries en la nostra actualitat.

7. BIBLIOGRAFIA

ADZERIAS, M., MORELLÓ, A. (2002). Objectius i projectes educatius dels museus arqueològics a Europa. Catalunya. *Treballs d'Arqueologia*, nº 8, p. 91 – 110.

ALBADALEJO, M. (2021). *Como se criaba a los niños en la antigua Grecia*. *National Geographic*. Extret de: https://historia.nationalgeographic.com.es/a/como-se-criaba-a-ninos-antigua-grecia_8929

ANDEVERT, A. (2021). *Projecte: Museu particular* etnologia d'anar per casa*. Blog: *Museu particular*. Extret de: <https://mparticular.wordpress.com/projecte/>

ARIAS, L., EGEA, A. (2023). Los colectivos invisibles europeos a partir de la cultura material (Lethe Project): Hacia la construcción de una ciudadanía crítica. *Didáctica de las Ciencias Sociales*, Universidad de Murcia. p. 123 – 132.

ARNÁIZ – Sánchez, P., ESCARBAJAL, A., Alcaraz, S., DE HARO, R. (2021). Formación del profesorado para la construcción de aulas abiertas a la inclusión. *Revista de Educación*, 393. p. 37 – 67.

DE LA JARA, I. (2015). Infancia, museo y memoria: voces insospechadas. *Revista digital del Patrimonio Histórico Educativo*, nº 13, p. 70 – 91.

GALLEGO, J. (2004). La agricultura en la Grecia Antigua. Los labradores y el despegue de la pólis. *Historia agraria*, nº 32, p. 15 – 35.

GONZÁLEZ, N. (2007). El valor educativo y el uso didáctico del patrimonio cultural. *Universitat de Barcelona*.

IRIARTE, A. (2002). *De amazonas a ciudadanos*. Madrid: Editorial Akal. p. 17 – 25.

LÓPEZ, R. (2023). Así eran los rituales de belleza de las mujeres en la Grecia clásica. *National Geographic*. Extret de: historia.nationalgeographic.com.es/a/asi-se-maquillaban-mujeres-grecia-clasica_19022

MALLART, J. (2001). Didáctica: concepto, objeto y finalidades. *Didáctica para psicopedagogos*. Madrid: UNED. p. 23 – 57.

MARTINEZ, T., SANTACANA, J. (2013). Patrimonio, identidad y educación: una reflexión teórica desde la historia. *Universitat de Barcelona, Educatio Siglo XXI*, vol. 31, n°1, p. 47 – 60.

MASSIP, M., CASTELLVÍ, J., PAGÈS, J. (2020). La historia de las personas: Reflexiones desde la historiografía y de la didáctica de las ciencias sociales durante los últimos 25 años. *Panta Rei: Revista de Ciencia y Didáctica de la historia*, vol. 14, n° 2. p. 167 – 196.

ORTUÑO, J., MOLINA, S. (2022). ¿Quiénes protagonizan la historia que enseñamos? *Revista The Conversation*. Extret de: <https://theconversation.com/quienes-protagonizan-la-historia-que-ensenamos-186689>

PIGNA, F. (2023). ¿Como era la vida de los chicos en la Antigua Grecia? *El Historiador*. Extret de: [https://elhistoriador.com.ar/como-era-la-vida-de-los-](https://elhistoriador.com.ar/como-era-la-vida-de-los-chicos-en-la-antigua-)
[chicos-en-la-antigua-](https://elhistoriador.com.ar/como-era-la-vida-de-los-chicos-en-la-antigua-)

[grecia/#:~:text=Los%20chicos%20griegos%20se%20divert%C3%ADan,prepararse%20para%20la%20vida%20adulta.](https://elhistoriador.com.ar/como-era-la-vida-de-los-chicos-en-la-antigua-grecia/#:~:text=Los%20chicos%20griegos%20se%20divert%C3%ADan,prepararse%20para%20la%20vida%20adulta.)

RUDRICH, J. (1999). La pasión coleccionista de Sigmund Freud. *El País*. Extret de: https://elpais.com/diario/1999/01/03/cultura/915318001_850215.html#

SANTACANA, J., LLONCH, N. (2012). *Manual de didáctica del objeto en el museo*. Asturias: Editorial Trea.

SERRAT, N. (2005). *Museografía didáctica*. Barcelona: Editorial Ariel. p. 104 – 206.

TAPIA, E., ARIAS, F. (2021). El aprendizaje basado en objetos como estrategia para la enseñanza de la historia en Educación Primaria: un estudio cuasi – experimental. *Revista Espiral. Cuadernos del Profesorado*, vol. 14, n° 18. p. 44 – 56.

ZARAGOZA, J., FORTEA, G. (2012). *Mujeres: Mirades sobre la dona a Grècia i Roma*. Barcelona: Editorial Arola.

WEBGRAFIA

Aceites Albert. La producción del aceite de Oliva en la antigüedad. (2024). Extret de: <https://www.aceitesalbert.com/aceite-oliva/la-produccion-del-aceite-de-oliva-en-la-antigüedad/>

CaixaForum Barcelona. Mòmies d'Egipte: Redescobrint sis vides. (2022) Extret de: https://caixaforum.org/ca/barcelona/p/momies-d-egipte_a88192035

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Subvencions per al funcionament i activitats dels museus de Catalunya (2024). Extret de: <https://cultura.gencat.cat/ca/tramits/tramits-temes/Subvencions-per-al-funcionament-i-activitats-dels-museus-de-Catalunya?category=740838e6-a82c-11e3-a972-000c29052e2c>

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Subvencions per a la implementació de programes estratègics i projectes específics dels museus. (2024). Extret de: <https://cultura.gencat.cat/ca/tramits/tramits-temes/Subvencions-per-a-la-implementacio-de-programes-estrategics-i-projectes-especifics-dels-museus?category=740838e6-a82c-11e3-a972-000c29052e2c&temesNom=Cultura>

Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya. Currículum 175/2022. Extret de: <https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/primaria/curriculum-175-2022/>

Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona. Aprèn. (2024). Extret de: Aprèn - Museu d'Arqueologia de Catalunya - Seu Macportal

Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona. Sobre el MAC Barcelona. (2024). Extret de:

<http://www.macbarcelona.cat/Sobre-el-MAC-BARCELONA>

Museo Etnográfico de Pamplona. Museo Itinerante / Museo Iblitaria: 100 objetos para hacer historia. (2022).
Extret de: <https://museoetnograficoarteta.com/jep-presentacion-proyecto-museo-ibiltaria-itinerante/>

REFERÈNCIES DE LES FOTOGRAFIES DE LES PORTADES DEL TREBALL

Portada 1. Introducció. Fresc de dones de Knossos. Font: Viquipèdia.

Portada 2. Objectius. Pintures vermelles amb la figura d'una dona. Font: Decorar con Arte.

Portada 3. Marc teòric. Bodega d'objectes antics. Font: Freepik.

Portada 4. Estat de la qüestió. Edifici i logotip del Museu d'Arqueologia de Catalunya de Barcelona. Font: Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Portada 5. Proposta educativa: Les veus oblidades del Pont de la Mar Blava. Siluetes gregues. Font: Creació pròpia.

Portada 6. Conclusions. Il·lustració de figures de l'antiga Grècia. Font: Freepik.

Portada 7. Bibliografia. Mosaïc d'una dona trobat a Zeugma. Font: Pinterest.